

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Miroslav Polach

Postavení národních soudů v mezinárodní obchodní arbitráži

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Dobiáš, Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce: 13. června 2013

Čestné prohlášení:

Čestně prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Postavení národních soudů v mezinárodní obchodní arbitráži“ jsem vypracoval samostatně, že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu, ze kterých jsem při své práci čerpal, a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. června 2013

Miroslav Polach

Poděkování:

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu své práce, JUDr. Petru Dobiášovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné připomínky a svůj čas, který mé diplomové práci věnoval.

Obsah

Seznam použitých zkratk:	6
Úvod:	8
1. Historie a obecná část:	9
1.1 Pojem arbitráž	9
1.2 Základní rozdíly mezi soudním řízením a arbitráží	9
1.2.1 Výhody mezinárodní obchodní arbitráže	10
1.2.2 Nevýhody mezinárodní obchodní arbitráže	11
1.3 Stručný vývoj mezinárodní obchodní arbitráže	11
1.4 Základní prameny mezinárodní obchodní arbitráže	12
1.4.1 Ženevský protokol a Ženevská úmluva	12
1.4.2 Newyorská úmluva	13
1.4.3 Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži	14
1.4.4 Rozhodčí pravidla UNCITRAL	14
1.4.5 Vzorový zákon UNCITRAL	14
1.4.6 Prameny práva v České republice	15
1.5 Pojem „mezinárodní“ ve vztahu k arbitráži	16
1.6 Pojem „obchodní“ ve vztahu k arbitráži	17
1.7 Arbitráž ad hoc a institucionální arbitráž	17
1.7.1 Základní rozdíly mezi arbitráží ad hoc a institucionální arbitráží	17
1.7.2 Výhody institucionální arbitráže	18
1.7.3 Výhody ad hoc arbitráže	19
1.8 Rozhodčí smlouva	19
1.8.1 Druhy rozhodčí smlouvy	20
1.8.2 Forma rozhodčí smlouvy	21
1.8.3 Doktrína autonomie (separace)	23

1.8.4 Doktrína pravomoci (princip pravomoc-pravomoc)	24
1.8.5 Arbitrabilita	24
1.9 Rozhodné právo	25
1.9.1 Právo regulující rozhodčí smlouvu.....	26
1.9.2 Lex arbitri	26
1.9.3 Právo rozhodné pro meritum sporu	27
1.9.4 Další aplikovatelná pravidla a zásady.....	28
2. Pozice národních soudů v mezinárodní obchodní arbitráži	29
2.1 Vývoj nezávislosti rozhodčího řízení na obecných soudech	29
2.2 Účast soudu na počátku arbitráže	30
2.2.1 Rozhodnutí o platnosti rozhodčí smlouvy a jurisdikci tribunálu	31
2.2.2 Konstituování rozhodčího tribunálu a vyloučení rozhodce.....	35
2.2.3 Vyloučení rozhodce	38
2.2.4 Nahrazení rozhodce	40
2.3 Účast soudu v průběhu arbitráže	40
2.3.1 Předběžná opatření.....	41
2.4 Kontrolní funkce soudů – zrušení rozhodčího nálezu	50
2.4.1 Obecný právní rámec.....	50
2.4.2 Důvody pro zrušení rozhodčího nálezu	51
2.4.3 Zrušení rozhodčího nálezu v České republice.....	55
2.5 Uznání a výkon rozhodčího nálezu	57
2.5.1 Podmínky pro uznání a výkon	58
2.5.2 Odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu	60
2.5.3 Uznání a výkon rozhodčích nálezů v České republice.....	64
Závěr:.....	66
Seznam použitých zdrojů:	68
Abstrakt:.....	71
Summary:	72

Seznam použitých zkratk:

AAA	Americká rozhodčí asociace
ECOSOC	Economic and Social Council (Ekonomická a sociální radou při OSN)
IBA	International Bar Association (Mezinárodní asociace advokátních komor)
ICC	International Chamber of Commerce (Mezinárodní obchodní komora)
ICDR	International Centre for Dispute Resolution (Mezinárodní centrum pro řešení sporů)
LCIA	London Court of International Arbitration (Londýnský arbitrážní soud)
Model law	UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration z 21. června 1985 v revidovaném znění z prosince 2006 (Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži)
Newyorská úmluva	Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z 10.6.1958 (uveřejněná vyhláškou ministerstva zahraničních věcí pod č. 74/1959 Sb.)
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSN	Organizace spojených národů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
SCC	Stockholm Chamber of Commerce (Stockholmská obchodní komora)
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law (Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo)

UNCITRAL Rules	UNCITRAL Arbitration Rules z 28. dubna 1976 v revidovaném znění s účinností od 15. srpna 2010 (Rozhodčí pravidla UNCITRAL)
UNIDRIOT	International Institute for the Unification of Private Law (Mezinárodní institut pro unifikaci soukromého práva)
WIPO	World Intellectual Property Organization (Světová organizace duševního vlastnictví)
ZoŘŘ	Zákon č. 216/1994 Sb, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
Ženevský protokol	Ženevský protokol o doložkách o rozsudích z roku 1923
Ženevská úmluva	Ženevská úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927

Úvod:

Základním principem rozhodčího řízení jako alternativního způsobu řešení sporů je dobrovolné postoupení sporu neutrální třetí straně, která vydá závazné a vykonatelné rozhodnutí a umožní tak stranám vyhnout se soudními řízení vedenému obecnými soudy. Na první pohled se tak může zdát, že jakýkoliv zásah soudu znamená zejména nerespektování vůle stran a jako takový je nežádoucí.

Cílem této práce je objasnit podstatu a funkci těchto zásahů, vysvětlit jejich nezbytnost a upozornit na možná rizika s nimi spojená. V rámci popisování všech zásadních situací, ve kterých obecné soudy do rozhodčího řízení obvykle zasahují, bych se chtěl věnovat též konkrétním právním úpravám a případným zásadním rozdílům mezi nimi. Důraz je kladen především na Vzorový zákon UNCITRAL v revidované podobě z prosince 2006, který ovlivnil podstatnou část národních úprav mezinárodního rozhodčího řízení. V případě existence rozdílů mezi pojetími jednotlivých států se též pokusím upozornit na odchylky v úpravách států s moderní úpravou rozhodčího řízení, zejména Spojených států amerických, Velké Británie, Francie a Německa. V závěru každé kapitoly též objasním specifika české právní úpravy.

Práce je rozdělena do dvou logických celků. V počátku první části je možné nalézt stručný úvod v podobě pojmového vymezení mezinárodní obchodní arbitráže, krátkého historického exkursu, vysvětlení základních rozdílů mezi soudním a rozhodčím řízením, popsání jednotlivých druhů arbitráže a vyjmenování zásadních mezinárodních i českých pramenů práva. Převážnou část první kapitoly potom tvoří obecné vymezení základních principů a pojmů, se kterými se ve druhé části dále pracuje.

Ve druhé části se věnuji konkrétním formám zásahů obecných soudů do rozhodčího řízení. Tato část je strukturována do tří podkapitol podle stádií rozhodčího řízení, ve kterých k zásahům soudu obvykle dochází – účast soudu v počátku řízení (rozhodování o pravomoci rozhodců a platnosti rozhodčí smlouvy, sestavování rozhodčího tribunálu), účast soudu v průběhu řízení (dokazování a předběžná opatření) a kontrolní funkce soudu po vydání rozhodčího nálezu (zrušení a uznání a výkon rozhodčího nálezu).

1. Historie a obecná část

1.1 Pojem arbitráž

Dříve než se zaměřím na mezinárodní obchodní arbitráž a její postavení v mezinárodním obchodě, pokusím se nejprve definovat pojem arbitráž obecně. Arbitráž neboli rozhodčí řízení¹ je možné vymezit jako „*dobrovolné postoupení řešení sporu neutrální třetí straně, rozhodcům či rozhodčímu soudu (tj. soukromým osobám či nestátní instituci), která vydá po provedeném řízení závazné a vykonatelné rozhodnutí.*“² Toto rozhodnutí přitom není finální a závazné kvůli státní donucovací síle, ale proto, že se na tom strany domluvily.³

Pro někoho může být až překvapující, jak široké uplatnění takto jednoduchý, neformální a v podstatě soukromý systém řešení sporů našel a stal se tak reálnou alternativou občanskoprávního soudního řízení. V některých případech je proto rozhodčí řízení společně s mediací, konciliací, expertízou a jinými považováno za alternativní způsob řešení sporů.⁴ Podle převažujícího názoru se však rozhodčí řízení z ADR vyděluje a jedná se o samostatný způsob řešení sporů.⁵

1.2 Základní rozdíly mezi soudním řízením a arbitráží

Přestože by určitě bylo možné najít mnoho rozdílů mezi arbitráží a občanskoprávním soudním řízením, chtěl bych zmínit alespoň tři z nich, které jsou podle mého názoru ty nejzásadnější.

První základní charakteristikou arbitráže je **dohoda stran**, na základě které získá rozhodce či tribunál pravomoc spor rozhodnout. Tato dohoda vyjádřená rozhodčí smlouvou na druhou stranu rozhodce limituje, neboť mohou rozhodovat pouze v záležitostech v ní stanovených, podle stranami smluveného práva, procesních předpisů, atd.

¹ Tyto termíny jsou v zásadě zaměnitelné, přičemž v obchodní sféře je tradičně spíše používán termín arbitráž.

² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 42.

³ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 2.

⁴ V angličtině se překládá jako „alternative dispute resolutions“ – odtud často používaná zkratka ADR.

⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 21 s. nebo BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 44.

Druhým zásadním rozdílem oproti soudnímu řízení je samotná osoba **rozhodce**, který je soukromou osobou a nemá tak postavení státního orgánu. Díky tomu se rozhodce při řešení případu může soustředit na spravedlivé vyřešení případu spíše než veřejný pořádek nebo veřejný zájem.

Poslední odlišností, která by měla být zmíněna, je **finální a závazný rozhodčí nález**, proti kterému v zásadě není možné se odvolat se u soudu. Existují však výjimky, kterým se budu blíže věnovat v kapitolách 2.4 a 2.5.⁶

1.2.1 Výhody mezinárodní obchodní arbitráže

Česká i zahraniční odborná literatura uvádí ve prospěch mezinárodní obchodní arbitráže oproti soudnímu řízení velké množství argumentů, z nichž nad všechny ostatní ční dva, které hned několik zdrojů považuje za zcela zásadní – **neutralita a vymahatelnost**.⁷

Rozhodčí řízení dává na rozdíl od soudního řízení stranám možnost určit si neutrální místo rozhodování sporu a možnost určit si nestranný tribunál. V případě mezinárodní arbitráže, kdy subjekty pocházejí z různých států, je potom tato možnost mimořádně důležitá. Národní soud jedné strany sporu je totiž zároveň zahraničním soudem druhé strany, což s sebou přináší značné disproporce. Kromě nepoměru nákladů způsobených cestováním, jazykovou bariérou, seznamováním se s cizí právní úpravou, nemožnosti využít své právníky apod. je v některých státech také přinejmenším diskutabilní nezájatost soudců, kteří mohou mít tendenci „nadržovat“ domácí straně.

Druhou z hlavních výhod mezinárodní arbitráže je přímá národní a zejména mezinárodní soudní vymahatelnost, která je díky New Yorské úmluvě výrazně vyšší než u soudních rozhodnutí, které jsou vymahatelné většinou⁸ jen na základě dvoustranných mezinárodních smluv.⁹

⁶ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 2.

⁷ Např. BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 31 nebo MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 3.

⁸ Jedinou významnou multilaterální úpravou je nařízení EP a Rady č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění), které nahradilo nařízení Rady č. 44/2001 o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (tzv. nařízení Brusel I).

⁹ Tuto dvoustrannou mezinárodní smlouvu má Česká republika například s Afganistánem, Alžírskem, Běloruskem, Gruzíí, Kubou, Ruskem, Ukrajinou nebo Vietnamem. Spolupráce se Spojenými státy

Za další výhody mezinárodní arbitráže je možné považovat její procedurální flexibilitu, neveřejnost, odbornost, menší formálnost, jednoinstančnost a s tím spojenou rychlost, v některých případech i menší nákladnost.¹⁰

1.2.2 Nevýhody mezinárodní obchodní arbitráže

Situace však není tak jednoduchá, jak by se na první pohled mohlo zdát, protože arbitráž má i nemálo nevýhod, se kterými může být někdy obtížné se vypořádat. Pravděpodobně nejzávažnější nevýhodou je rozdíl jednotlivých národních právních úprav v tzv. arbitrabilitě sporu¹¹. Může totiž dojít k situaci, kdy je spor v místě vedení sporu arbitrabilní, zatímco v místě výkonu nikoliv. Takováto situace potom vede k faktické nevykonalosti práva.

Za další nevýhody je možné považovat problémy s předběžnými opatřeními, kdy se strana musí často obrátit na obecný soud, problematiku souvisejících sporů, zapojení třetích stran nebo absenci donucovací pravomoci rozhodců.¹² Na rozdíl od minulosti, kdy byla nízká nákladnost a rychlost jednou z největších výhod arbitráže, nyní už tomu často tak není a nákladnost a průtahovost začínají být naopak jedním z jejích největších problémů.¹³ V neposlední řadě je ještě třeba zmínit neexistenci judikatury vyšších soudů a s tím spojený problém vzájemně rozporných nálezů, což výrazně ubírá na právní jistotě stran.¹⁴

1.3 Stručný vývoj mezinárodní obchodní arbitráže

Když se podíváme zpět do historie, zjistíme, že institut rozhodčího řízení se objevuje již před několika tisíci lety v primitivních společnostech. Soukromé spory byly často svěřovány významným osobám kmene, kterým obě strany důvěřovaly, a

americkými je upravena dvoustrannou Dohodou o vzájemné právní pomoci mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými z roku 2010.

¹⁰ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 9.

¹¹ Podrobněji v kapitole 1.8.5.

¹² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 62.

¹³ Příkladem může být srovnání výše soudního poplatku v České republice s výší poplatků za rozhodčí řízení vedeném rozhodčím soudem ICC a Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky při hodnotě sporu 1 mil. \$ = 20 mil. Kč. Soudní poplatek by činil 5% z hodnoty sporu, tj. 100.000,- Kč (v případě odvolání se však zvyšuje). Střední výše poplatku za rozhodčí řízení vedené rozhodčím soudem ICC při tribunálu složeném ze 3 rozhodců by byla 139.850 \$, tj. asi 2.797.000,- Kč. Výše poplatků u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky dosahuje výše 1.206.300,- Kč.

¹⁴ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 34 – 42.

proto se zavázaly respektovat jejich rozhodnutí. Tento „*arbitrážní charakter primitivní justice*“¹⁵ pozorujeme u všech primitivních kmenů¹⁶.

Rozhodčí řízení existovalo i ve starověkém Římě, byť v trochu pozměněné podobě. Rozhodčí smlouva byl institut poměrně známý, problém byl však s její vymahatelností. V praxi se to potom řešilo tak, že strany uzavřely tzv. „dvojitý slib“: slib řešit spor u arbitráže a slib uhradit smluvní pokutu, pokud nebylo na základě rozhodčího nálezu plněno. Římský soud nevykonal samotný rozhodčí nález ale ujednání o smluvní pokutě.¹⁷

Ve středověku dochází k centralizaci moci panovníkem, a proto rozhodčí řízení skoro zaniká. Výrazněji se objevuje až ve Francii v době Francouzské revoluce, kdy ústavodárné shromáždění prohlásilo arbitráž za nejrozumnější prostředek v řešení soukromých sporů.

Význam mezinárodní obchodní arbitráž zákonitě roste s rozvojem mezinárodního obchodu, kdy začínají vznikat první vnitrostátní zákonné úpravny. Ty však jsou velmi brzy nedostačující, a proto můžeme pozorovat uzavírání prvních mezinárodních smluv a zřizování rozhodčích institucí. Vedle arbitrážního řízení *ad hoc* tak začínáme rozlišovat také rozhodčí řízení institucionální.¹⁸

1.4 Základní prameny mezinárodní obchodní arbitráže

Nejefektivnější metodou vytváření mezinárodního systému práva upravujícího mezinárodní arbitráž je uzavírání mezinárodních smluv, které pomáhají spojit jednotlivé národní právní systémy. Přestože se tyto právní systémy často velmi liší, mají společný cíl – mezinárodní uznání a výkon rozhodčí smlouvy a rozhodčích nálezů. Nejstarší takovou mezinárodní smlouvou je Montevidejská úmluva z ledna 1889, která se týká vzájemného výkonu rozhodčích smluv státy Latinské Ameriky.¹⁹

1.4.1 Ženevský protokol a Ženevská úmluva

Prvními skutečně světovými úmluvami týkající se mezinárodní arbitráže se setkáváme ve dvacátých letech minulého století – jedná se o Ženevský protokol o

¹⁵ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1997, s. 18.

¹⁶ Např. keltských, germánských, slovanských, indiánských.

¹⁷ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 5 - 6.

¹⁸ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1997, s. 19 – 20.

¹⁹ Tato úmluva byla vydána v roce 1973 OSN v anglickém překladu v publikaci *Register of Texts of Conventions and other Instruments concerning International Trade Law, Volume II*.

doložkách o rozsudích z roku 1923²⁰ a Ženevskou úmluvu o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927.²¹

První z těchto úmluv byla přijata ve snaze o unifikaci rozhodčího řízení, přičemž její úlohou bylo zajistit uznávání rozhodčích smluv soudy a vykonatelnost rozhodčích nálezů. Ženevský protokol se však dotýkal uznávání a výkonu rozhodčích smluv a rozhodčích nálezů pouze na území daného státu, zatímco mezinárodní vykonatelnost zůstala nadále neupravena.

Z tohoto důvodu byla o několik let později přijata Ženevská úmluva, ve které již bylo upraveno i uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů. Přestože se jednalo o skutečný průlom v mezinárodní obchodní arbitráži, řada problémů zůstala nadále nevyřešena.²²

1.4.2 Newyorská úmluva

V důsledku nedokonalostí Ženevské úmluvy iniciovala Mezinárodní obchodní komora²³ vznik nové modernější úpravy, která byla vypracována Ekonomickou a sociální radou při OSN (ECOSOC). Tato Úmluva o uznání a výkonu rozhodčích nálezů²⁴, známá také jako Newyorská úmluva, byla přijata v roce 1958 a dosud ji ratifikovalo 148 států. Jedná se tak o nejdůležitější mezinárodní smlouvu vztahující se k mezinárodní obchodní arbitráži.²⁵

Tato úmluva upravuje:

- povinnost státu uznat písemnou rozhodčí smlouvu a povinnost soudů smluvních států na žádost zastavit řízení tam, kde existuje písemná rozhodčí smlouva;
- výčet písemností včetně jejich podoby, které je třeba při žádosti o uznání a výkon doložit;
- závazek uznat a zajistit výkon cizího rozhodčího nálezu;
- taxativní výčet důvodů pro odepření uznání a výkonu.²⁶

²⁰ V Československu přijat pod č. 191/1931 Sb.

²¹ V Československu přijat pod č. 192/1931 Sb.

²² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 83 – 84.

²³ V originále International Chamber of Commerce (ICC).

²⁴ V Československu jako vyhláška č. 74/1959 Sb.

²⁵ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 72 – 73.

²⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 84.

1.4.3 Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži

Tato úmluva byla vytvořena v rámci Evropské hospodářské komise OSN s cílem zefektivnit řešení obchodních sporů mezi západním a východním blokem. Na rozdíl od Newyorské úmluvy se věnuje zejména zahájení a průběhu řízení a vztahům mezi rozhodčími institucemi a soudy a podpoře dalších institucí v průběhu rozhodčího řízení. Vzhledem k tomu, že při jejím vytváření bylo třeba velkých kompromisů, nebyla dosud prakticky využívána, protože zejména v západních zemích byla svým obsahem nevyhovující. V současné době však vznikají návrhy na novelizaci této úmluvy, která by mohla znamenat její oživení.²⁷

1.4.4 Rozhodčí pravidla UNCITRAL

Rozhodčí pravidla UNCITRAL²⁸ jsou procesní pravidla k řešení sporů v rámci rozhodčího řízení. Tato pravidla byla vypracována Komisí OSN pro právo mezinárodního obchodu a následně dne 15. prosince 1976 v New Yorku přijata Valnou hromadou OSN. Přestože jsou závazná pouze při řešení sporů z investic, nacházejí nemalé uplatnění i v ad hoc mezinárodní obchodní arbitráži v případě, kdy nejsou využívána procesní pravidla rozhodčích institucí. Není také výjimkou, že strany použijí těchto pravidel jako základu a samy si domluví odchylky dle svých potřeb.²⁹

S vývojem mezinárodní arbitráže se stala tato pravidla již neaktuálními, a proto bylo v roce 2006 rozhodnuto o jejich přepracování a modernizaci. Tato revidovaná pravidla nabyly účinnosti 15. srpna 2010 a obsahují změny týkající se arbitráže s více účastníky, odpovědnosti, zvýšení efektivity, snížení nákladů řízení, aj.

1.4.5 Vzorový zákon UNCITRAL

Vzorový zákon UNCITRAL³⁰ byl přijat na konferenci ve Vídni v roce 1985 se snahou dospět k harmonizaci arbitrážního práva po celém světě, což by umožnilo zvýšit efektivitu mezinárodní obchodní arbitráže. Díky jeho komplexnosti a relativní

²⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 84 – 85.

²⁸ V originále UNCITRAL Arbitration Rules, úplné znění a všechny související texty ke stažení na oficiálních stránkách UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law): http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1976Arbitration_rules.html.

²⁹ EPRAVO.CZ. *Rozhodčí pravidla UNCITRAL*. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodci-pravidla-uncitral-4032.html?mail>.

³⁰ V originále UNCITRAL Model Law, úplné znění a všechny související texty ke stažení na oficiálních stránkách UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law): http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration.html.

jednoduchosti zaznamenal okamžitý úspěch, když jej dosud jako svou národní právní úpravu mezinárodní obchodní arbitráže přijalo více než 40 států³¹ a další se na jeho základě rozhodly svou právní úpravu pozměnit a modernizovat³².

Z důvodu pronikání moderních technologií do mezinárodního obchodního styku a rychlého vývoje mezinárodní obchodní arbitráže se i původně velice pokroková úprava z poloviny 80. let stala nedostačující a bylo třeba ji revidovat. Hlavním problémem byla především otázka písemné formy rozhodčí smlouvy³³ a nedostatečné pravomoci tribunálu při nařizování předběžných opatření³⁴. Právě tyto právní instituty byly nově upraveny v revidovaném znění Vzorového zákona UNCITRAL, které v prosinci 2006 přijalo Valné shromáždění OSN. Zatímco úprava formy rozhodčí smlouvy byla uspokojivě vyřešena, v oblasti předběžných opatření (zejména opatření *ex parte*) je pravomoc tribunálu nadále značně omezena. Tomuto problému se blíže věnuje kapitola 2.3.1.1 této práce.

1.4.6 Prameny práva v České republice

Území České republiky lze považovat za oblast s dlouholetou tradicí rozhodčího řízení, které se zde v omezené formě na rozdíl od jiných zemí udrželo po celý středověk. První právní úprava rozhodčího řízení se datuje již do konce 19. století v tehdejší civilním soudním řádu.³⁵

V roce 1964 se potom Československo dočkalo samostatné právní úpravy rozhodčího řízení v zákoně č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů. Tento zákon však omezil možnost řešit spory v rozhodčím řízení jen na majetkové spory z mezinárodního obchodního styku.³⁶

K průlomů v rozhodčím řízení v České republice tak došlo až po přijetí zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, který v několikrát novelizovaném znění platí dodnes.³⁷

³¹ Např. Austrálie, Dánsko, Egypt, Indie, Japonsko, Singapur; kompletní seznam států, které přijaly UNCITRAL Model Law:

http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration_status.html.

³² Např. Anglie.

³³ Čl. 7 Model Law, který byl přijat ve 2 variantách, a země si mohou vybrat, kterou z nich přijmou.

³⁴ Upravený v čl. 17 Model Law.

³⁵ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1997, s. 19 – 20.

³⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 88 – 89.

³⁷ Poslední novelizace proběhla v roce 2012 zákonem č. 19/2012 Sb.

Dalším pro mezinárodní obchodní arbitráž důležitým pramenem práva je zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění a všechny mezinárodní úmluvy, kterými je Česká republika vázána.

1.5 Pojem „mezinárodní“ ve vztahu k arbitráži

Přívlastek „mezinárodní“ ve vztahu k arbitráži se používá ke zdůraznění rozdílu mezi arbitráží čistě národní a arbitráží mezinárodní. Na první pohled patrným rozdílem je fakt, že u mezinárodní arbitráže na rozdíl od národní není žádná spojitost meze stranami sporu a sídlem arbitráže (sídlo by záměrně vybráno jako neutrální), subjekty jsou většinou obchodními korporacemi (u národního rozhodčího řízení to často bývají i fyzické osoby) a hodnota sporu v průměru bývá ve srovnání s národním rozhodčím řízením obvykle vyšší.

Kromě těchto poznatků však existují velice praktické důvody, proč arbitráž na národní a mezinárodní rozdělovat.³⁸ První z těchto důvodů je ten, že podle právní úpravy některých států může stát sám uzavírat rozhodčí smlouvu pouze v případě, že se jedná o mezinárodní styk. Důležitost tohoto rozdělení se ještě zvětšila po vytvoření Model Law, kde je výslovně stanoveno, že se týká pouze **mezinárodní** obchodní arbitráže. V některých zemích³⁹ je tak nyní rozdílná právní úprava národního rozhodčího řízení a mezinárodního rozhodčího řízení.

První z přístupů ke zjištění mezinárodního prvku vytvořilo ICC, které považovalo spor za mezinárodní, pokud jeho účastníci byli občané různých států. V roce 1927 došlo v jeho pojetí ke změně, kdy se o mezinárodní spor jednalo tehdy, pokud existoval nějaký mezinárodní prvek (mohlo jít tedy i o spor mezi občany stejného státu). Podobně široké vymezení můžeme najít také ve francouzském občanském soudním řádu z roku 1981, podle kterého se o mezinárodní spor jedná v případě, že jde o zájem mezinárodního obchodu.⁴⁰

Druhý přístup se zaměřuje spíše na strany sporu než na jeho povahu a klade důraz zejména na národnost, sídlo nebo skutečné místo podnikání. Tento přístup byl přijat mimo jiné Evropskou úmluvou o obchodní arbitráži⁴¹ nebo v národní úpravě Švýcarska. V České republice bude mezinárodní prvek obsažen v případě, že půjde

³⁸ Blíže viz MYŠÁKOVÁ, Petra. *Vymezení mezinárodní obchodní arbitráže – problematika mezinárodního prvku*. Právník, 2009, č. 4, s. 377 a násl.

³⁹ Jde např. o Belgii, Brazílii, Kolumbii, Francii, Hongkong, Singapore nebo Švýcarsko.

⁴⁰ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 9 – 10.

⁴¹ Evropská úmluva o obchodní arbitráži z roku 1961, čl. 1, odst. 1, písm. a).

o „vztah mezi osobami, které budou mít své bydliště nebo sídlo na území různých států“.⁴²

Nejširší pojetí (kombinace dvou předchozích) bylo přijato v Model Law, podle kterého je arbitráž mezinárodní, jestliže:

- a) strany arbitrážní smlouvy mají ke dni podepsání této arbitrážní smlouvy místo podnikání v různých státech;
- b) místo arbitráže, podstatná část závazků nebo předmět sporu leží v jiném státě, než je místo podnikání stran;
- c) strany se dohodly, že předmět arbitrážní smlouvy se dotýká více než jednoho státu.⁴³

1.6 Pojem „obchodní“ ve vztahu k arbitráži

Stejně jako tomu by o v předchozím případě, i rozdělení rozhodčího řízení na obchodní a neobchodní má svůj důvod a praktické využití, protože stále můžeme najít státy, kde pouze „obchodní“ smlouvy jsou způsobilé k arbitráži.⁴⁴ Toto dělení nabývá důležitosti už po přijetí Ženevského protokolu, podle kterého může stát svůj závazek uzнат rozhodčí smlouvu omezit na smlouvy, které jsou považovány za obchodní podle národního práva státu.⁴⁵ Tuto úpravu potom později převzala i Newyorská úmluva.⁴⁶ Jak Ženevský protokol, tak Newyorská úmluva tedy nechaly státy, aby si definici pojmu „obchodní“ upravily samy. V praxi však většinou bývá pojem „obchodní“ vykládán velmi široce, aby mohl postihnout všechny aspekty mezinárodního obchodu.⁴⁷

1.7 Arbitráž ad hoc a institucionální arbitráž

1.7.1 Základní rozdíly mezi arbitráží ad hoc a institucionální arbitráží

Rozhodčí řízení je můžeme dělit z několika různých hledisek, přičemž nejzákladnějším z nich je dělení na rozhodčí řízení ad hoc a rozhodčí řízení institucionální. Rozhodčí řízení ad hoc je historicky o mnoho starší a institucionální se z něj jeho vývojem postupně vyvinulo. Přestože ještě v době přijetí Newyorské

⁴² RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1997, s. 15.

⁴³ UNCITRAL Model Law, čl. 1, odst. 3.

⁴⁴ Např. Kostarika.

⁴⁵ Čl. 1 Ženevského protokolu.

⁴⁶ Čl. 1, odst. 3 Newyorské Úmluvy.

⁴⁷ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 14.

úmluvy se institucionální arbitráže prakticky nevyužívalo, dnes právě institucionální arbitráž zdaleka převažuje nad rozhodčím řízením ad hoc.

Základním rozdílem je, že stálý rozhodčí soud na rozdíl od senátu ustanoveného ad hoc obvykle má:

- sídlo;
- statut;
- statutární orgány jednající jeho jménem;
- svá pravidla řízení, která mohou strany upravit pouze v mezích daných řádem rozhodčího soudu;
- pravidla o nákladech;
- stálý administrativní aparát.⁴⁸

Každá z obou arbitráží má své nesporné výhody a nevýhody a strany se při vytváření rozhodčí smlouvy musí rozhodnout, které z nich při případném sporu využijí.⁴⁹

1.7.2 Výhody institucionální arbitráže

Jak je patrné z výše uvedeného, institucionální rozhodčí řízení znamená větší jistotu a je vhodné zejména tam, kde strany nemají s rozhodčím řízením velké zkušenosti.

Za hlavní výhodu institucionální arbitráže můžeme považovat zajištění základních administrativních záležitostí. Díky tomu je jistota, že například nebude velké prodlení se sestavováním tribunálu a proces bude mít přiměřený spád. Vzhledem k bohatým zkušenostem institucí se navíc dá spolehnout, že jejich rozhodčí řády se efektivně vypořádají i s výjimečnými událostmi, které mohou během řízení nastat (například neochota jedné ze stran účastnit se řízení). Další nespornou výhodou je to, že rozhodčí nálezy zejména hlavních světových rozhodčích institucí jsou více respektovány ze strany soudů a poměr jejich zrušení je menší než u nálezů vycházejících z ad hoc arbitráže.⁵⁰ Vzhledem k tomu, že rozhodčí soudy mají veřejně přístupné sazebníky poplatků za rozhodčí řízení a paušálů na administrativní náklady, je zde také daleko vyšší předvídatelnost celkové výše nákladů řízení.

⁴⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 66.

⁴⁹ Např. v Číně však není ad hoc arbitráž možná.

⁵⁰ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 9 – 10.

Mezi nejznámější rozhodčí soudy patří Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře (ICC)⁵¹, Americká rozhodčí asociace (AAA) Mezinárodní centrum pro řešení sporů (ICDR)⁵², Londýnský arbitrážní soud (LCIA)⁵³ nebo Rozhodčí institut Stockholmské obchodní komory (SCC). Nejvýznamnějším českým rozhodčím soudem je Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.⁵⁴

1.7.3 Výhody *ad hoc* arbitráže

Hlavním důvodem, proč někdy může být vhodné využít *ad hoc* arbitráže, je zejména její flexibilita, která stranám umožňuje, aby si procesní pravidla uzpůsobily podle druhu sporu. Tato flexibilita však často může být i nevýhodou, a proto *ad hoc* arbitráže využívají zejména společnosti, které si mohou dovolit špičkové právní zastoupení. *Ad hoc* arbitráž potom bývá nejvíce využívána při řešení spotřebitelských sporů a dále v případech, kdy jednou ze stran sporu je stát.⁵⁵

Někdy se také uvádí, že *ad hoc* arbitráž bývá levnější díky tomu, že není potřeba platit administrativu rozhodčího soudu⁵⁶, nicméně podle mého názoru může často dojít k případům, kdy *ad hoc* v důsledku nutnosti vytvořit si vlastní procesní pravidla nebo nákladnosti právního zastoupení bude naopak výrazně nákladnější.

Určitou výhodou *ad hoc* arbitráže oproti institucionální potom také může být její větší důvěrnost.⁵⁷

1.8 Rozhodčí smlouva

K tomu, aby se vůbec arbitráž mohla uskutečnit, je zapotřebí splnění dvou základních předpokladů – opora v dotčeném právním řádu a existence platné rozhodčí smlouvy. Zatímco splnění první podmínky se dá ovlivnit pouze zvolením

⁵¹ Více na webových stránkách <http://www.iccwbo.org/about-icc/organization/dispute-resolution-services/icc-international-court-of-arbitration/>.

⁵² Více na webových stránkách www.adr.org/aaa/faces/aoe/icdr.

⁵³ Více na webových stránkách <http://www.lcia.org/>.

⁵⁴ Více na webových stránkách <http://www.soud.cz/>.

⁵⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 66 – 69.

⁵⁶ Srov. MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 10.

⁵⁷ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 28.

vhodného sídla arbitráže, vytvoření platné rozhodčí smlouvy záleží výhradně na smluvních stranách.⁵⁸

Termín rozhodčí smlouva můžeme definovat jako „*ujednání stran (nemusí jít vždy o sporné strany) o tom, že případné spory, které podle příslušného zákona mohou být předmětem rozhodčího řízení, mají být rozhodovány jedním nebo několika rozhodci, resp. stálou rozhodčí institucí.*“⁵⁹

Kromě této definice můžeme použít i jiná vymezení tohoto pojmu, která jsou obsažena v základních mezinárodních dokumentech o mezinárodním rozhodčím řízení. Newyorská úmluva například uvádí následující definici:

„*Každý Smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu, ať už smluvního či mimosmluvního, týkající se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením.*“⁶⁰

1.8.1 Druhy rozhodčí smlouvy

V právní teorii i praxi rozlišujeme základní tři typy rozhodčí smlouvy – smlouvu o rozhodci, rozhodčí doložku a všeobecné ujednání.⁶¹ Část odborné literatury (zejména zahraniční)⁶² již všeobecné ujednání výslovně neuvádí a považuje ho za podmnožinu rozhodčí doložky. Toto jednodušší rozdělení převzal též český právní řád, který výslovně hovoří pouze o smlouvě o rozhodci a rozhodčí doložce.⁶³

Smlouva o rozhodci (*submission agreement*) je druhem rozhodčí smlouvy, která dopadá na již vzniklý spor. Oproti rozhodčí doložce bývá rozsahem o poznání delší a obsahuje většinou jmenování arbitrů, definování podstaty sporu nebo zásady, jimiž se má řízení řídit.⁶⁴ Tento druh rozhodčí smlouvy je ve srovnání s rozhodčí doložkou výrazně méně používaný, neboť v případě vzniklého sporu, kdy je jedna

⁵⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 98.

⁵⁹ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1997, s. 24.

⁶⁰ Čl. 2 odst. 1 Newyorské úmluvy.

⁶¹ Někdy bývá též používán termín neomezený kompromis.

⁶² Např. MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 18 nebo BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 86 – 87.

⁶³ § 2 odst. 3 zákona o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů.

⁶⁴ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 86.

strana věřitel a druhá dlužník, nemívá povinná strana na efektivnějším řešení sporu v arbitráži zájem.⁶⁵

Druhým, a zdaleka nejpoužívanějším, typem rozhodčí smlouvy je **rozhodčí doložka** (*arbitration clause*). Vzhledem ke skutečnosti, že v době tvorby rozhodčí doložky smluvní strany neočekávají žádný spor ani neví, čeho by se případný spor mohl týkat, je rozhodčí doložka ve srovnání se smlouvou o rozhodci velmi obecná a výrazně kratší. Ve většině případů bývá používána vzorová rozhodčí doložka příslušné rozhodčí instituce⁶⁶, která je potom umístěna na konec smlouvy.⁶⁷ Kvůli svému postavení též někdy bývá označována jako „*půlnoční klauzule*“⁶⁸.

Všeobecné ujednání neboli neomezený/generální kompromis je potom využívám v případě, že spolu strany uzavírají větší množství smluv a nechtějí do každé zařazovat rozhodčí doložku stále stejného znění. Všeobecné ujednání je tedy rozhodčí smlouva, ve které se strany dohodnou, že všechny spory, které mezi nimi z určitého okruhu právních vztahů vzniknou, budou rozhodnuty v rozhodčím řízení.⁶⁹

1.8.2 Forma rozhodčí smlouvy

S ohledem na klíčové postavení v mezinárodní arbitráži má rozhodčí smlouva určité formální náležitosti, z nichž nejzásadnější z nich je otázka její písemné formy. V tomto ohledu je velmi přísná zejména Newyorská úmluva, která zavazuje smluvní státy k uznání pouze písemné rozhodčí smlouvy. Za písemnou smlouvu se potom považuje pouze „*rozhodčí smlouva podepsaná stranami nebo obsažená ve výměně dopisů nebo telegramů*“⁷⁰, což může se zavedením nových informačních technologií činit vážné problémy. Newyorská úmluva navíc také v článku IV odst. 1 stanoví, že

„*aby bylo dosaženo uznání a výkonu rozhodčího nálezu, musí strana, která žádá o uznání a výkon, předložit spolu s žádostí prvopis rozhodčí smlouvy nebo její řádně ověřenou kopii.*“

⁶⁵ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1997, s. 24.

⁶⁶ Viz např. standardní rozhodčí doložka ICC: „*All disputes arising out of or in connection with the present contract shall be finally settled under the Rules of Arbitration of the International Chamber of Commerce by one or more arbitrators appointed in accordance with the said Rules*“.

⁶⁷ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 86 - 87.

⁶⁸ V angličtině „*midnight clause*“.

⁶⁹ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1997, s. 24.

⁷⁰ Čl. II odst. 1 a 2 Newyorské úmluvy.

Může tedy nastat patová situace, kdy tribunál již vydá rozhodčí nález, který potom národní soud odmítne uznat.⁷¹ Přísnost Newyorské úmluvy je do jisté míry korigována interpretačními doporučeními komise UNCITRAL z roku 2006, která v souvislosti s článkem II a problematikou elektronické komunikace uvádí:

„...článek II., odstavec 2 Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů podepsané v New Yorku 10. června 1958 by měl být aplikován tak, že výčet v něm uvedený není taxativní.“

Změny způsobu komunikace jsou naopak již zohledněny v revidovaném znění Model Law z roku 2006, které jde v chápání písemnosti o poznání dále. Tento dokument nabízí dvě možné právní úpravy, z nichž si státy mohou vybrat podle svého uvážení.⁷² Pro vymezení písemné formy je zvláště důležitá Varianta 1, podle které má být za písemnou považována jakákoliv rozhodčí smlouva, o jejíž existenci je záznam v jakékoliv podobě. O rozhodčí smlouvu v písemné podobě se navíc jedná též v případě, kdy jedna strana zahájí arbitráž a druhá neexistenci arbitrážní smlouvy nenamítne.

Českou právní úpravu nalezneme v § 3 odst. 1 a 2 ZoŘ, kde se uvádí následující:

„Rozhodčí smlouva musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Písemná forma je zachována i tehdy, je-li rozhodčí smlouva sjednána telegraficky, dálkopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejich obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly.“

Nedostatek písemné formy může být zhojen ve smyslu § 15 odst. 2 ZoŘ, pokud námitka neexistence, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy nebyla stranou vznesena nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé.

Závěrem lze tedy říci, že se v současné době většina států snaží vykládat povinnou písemnou formu velmi extenzivně, přičemž v některých státech již není požadována vůbec žádná zvláštní forma rozhodčí smlouvy. I v současné době jsou však státy, které trvají na splnění náležitostí podle Newyorské úmluvy⁷³, takže se rozhodně vyplatí být při uzavírání rozhodčí smlouvy obezřetný.⁷⁴

⁷¹ ZWETTLEROVÁ, Ingrid a BERDYCH, Martin. *Náležitosti a forma rozhodčí doložky*, Právní rozhledy, 2008, č. 24, s. 891 a násl.

⁷² Čl. 7 Model Law.

⁷³ Např. případ *Kahn Lucas Lancaster Inc v Lark International Ltd* 186 F3d 210 (1999) a další případy ve Spojených státech, které závěry v něm uvedené potvrdily.

⁷⁴ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 89 – 93.

1.8.3 Doktrína autonomie (separace)⁷⁵

Přestože je rozhodčí smlouva téměř vždy obsažena přímo v hlavní smlouvě, většina právních řádů ji považuje za smlouvu zcela nezávislou. Díky tomu může být věc projednána v rozhodčím řízení i v případě, že je hlavní smlouva neplatná, neboť tato neplatnost hlavní smlouvy nemá na jurisdikci tribunálu žádný vliv. Smyslem doktríny autonomie je právě to, aby se jedna ze stran nesnažila vyhýbat arbitráži namítáním neplatnosti rozhodčí smlouvy, když právě rozhodnutí v otázce platnosti hlavní smlouvy je jedním ze základních případů, pro který je rozhodčí řízení určeno.⁷⁶

Jak již bylo výše naznačeno, zakotvení doktríny autonomie je možné najít v prakticky všech právních úpravách i judikatuře⁷⁷. V čl. 16 odst. 1 Model Law je tento princip například upraven takto:

„Rozhodčí smlouva, která je součástí smlouvy, by měla být posuzována jako nezávislá na ostatních ustanoveních této smlouvy. Rozhodnutí tribunálu, že rozhodčí smlouva je nulitní nebo neplatná nemá ipso iure za následek neplatnost rozhodčí smlouvy.“

Podobné ustanovení je obsaženo také v UNCITRAL Rules⁷⁸, rozhodčích pravidlech ICC⁷⁹, rozhodčích pravidlech LCIA⁸⁰, aj.

V České republice není doktrína autonomie v zákoně o rozhodčím řízení, ale v § 267 odst. 3 ObchZ, který stanoví:

"Je-li součástí jinak neplatné smlouvy dohoda o volbě práva nebo tohoto zákona (§ 262) nebo dohoda o řešení sporu mezi smluvními stranami, jsou tyto dohody neplatné pouze v případě, že se na ně vztahuje důvod neplatnosti. Neplatnost těchto dohod se naopak netýká neplatnosti smlouvy, jejíž jsou součástí."

Spornou naopak zůstává situace, kdy jedna ze stran tvrdí, že smlouva není neplatná, ale dokonce neexistentní (např. rozporuje přijetí smlouvy).⁸¹ Jestliže totiž nebyla smlouva vůbec přijata, je logické, že by neměla být přijata ani rozhodčí doložka, která je její součástí. Argumentem proti je naopak to, že rozporování

⁷⁵ V oblasti anglosaské se používá pojem „*principle of separability*“.

⁷⁶ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, 50-51 s.

⁷⁷ Rozhodnutí Francouzského Cour de Cassation v případě Gosset, nebo rozhodnutí US Supreme Court v případě *Prima Paint*.

⁷⁸ Čl. 21 odst. 2 UNCITRAL Rules.

⁷⁹ Čl. 6 odst. 4 ICC Rules.

⁸⁰ Čl. 23 odst. 1 LCIA Arbitration Rules.

⁸¹ SVERNLÖV, Carl. *What Isn't, Ain't, The Current Status of the Doctrine of Separability*. Journal of International Arbitration, Vol. 8 No. 4, s. 47.

samotného vzniku smlouvy by umožnilo snadné vyvázání se z rozhodčí smlouvy. Existují proto názory, že by měl mít rozhodčí tribunál právo rozhodnout o neexistenci smlouvy hlavní, která má vliv i na rozhodčí smlouvu, v rámci posuzování své pravomoci. Jestliže zjistí, že hlavní smlouva neexistuje, a proto nemohla být rozhodčí smlouva platně uzavřena, měl by z toho vyvodit důsledky a prohlásit nedostatek své pravomoci.⁸²

1.8.4 Doktrína pravomoci (princip pravomoc-pravomoc)⁸³

Doktrína separace je úzce spojena s doktrínou pravomoci, podle níž mají rozhodci pravomoc rozhodovat o své pravomoci. Oba principy v zásadě reagují na stejný problém s tím, že doktrína autonomie ho řeší z hlediska hmotněprávního, zatímco princip pravomoc-pravomoc z hlediska procesního.⁸⁴ Tato úzká souvislost je také například patrná z Model Law, který oba principy upravuje společně v jednom článku a dokonce i odstavci⁸⁵. Doktrína pravomoci je zde upravena takto:

„Tribunál může rozhodovat o své vlastní pravomoci, včetně jakýchkoliv námitek týkajících se existence nebo platnosti rozhodčí smlouvy.“

Podobné ustanovení též můžeme najít ve většině státních právních úprav, arbitrážních pravidlech⁸⁶ a judikatuře⁸⁷.

Výrazně méně jednotný názor je na to, jak by se měl zachovat národní soud v případě, že u něho bude jednou ze stran napadnuta existence nebo platnost rozhodčí smlouvy nebo pravomoc rozhodčího tribunálu v řízení. Této otázce se bude blíže věnovat kapitola 2.2.1.1 zvláštní části této práce.

1.8.5 Arbitrabilita

Zjištění „přípustnosti sporu k řešení v rozhodčím řízení“⁸⁸, tzv. arbitrabilita sporu, je jedním z klíčových problémů rozhodčího řízení. Kromě tohoto procesního

⁸² GAILLARD, Emmanuel; Savage, John (ed.) : *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*, The Hague: Kluwer Law International, 1999 s. 211.

⁸³ Zahraniční literatura používá termín „competence – competence“, „Kompetenz – Kompetenz“.

⁸⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 98.

⁸⁵ Čl. 16 odst. 1 Model Law.

⁸⁶ Např. čl. 21 odst. 1 UNCITRAL Rules.

⁸⁷ Např. rozhodnutí německého Bundesgerichtshof ze dne 26.5.1988, 1988 NJW-RR 1526, 1527; dále rozhodnutí English Court of Appeal v případě *Fiona Trust & Holding Corporation & Ors v Yuri Privalov & Ors* [2007].

⁸⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 166.

hlediska je zde také pohled smluvního práva, podle kterého je arbitrabilita „dovolenost předmětu smlouvy“.⁸⁹

Prostřednictvím tohoto právního institutu má stát možnost regulovat, u kterých předmětů rozhodčí řízení umožní a jaké oblasti si ponechá ve své výlučné pravomoci. Typicky se jedná o pro stát zvláště důležitá právní odvětví jako trestní právo, péči o děti, rodinné právo nebo insolvenční, kde je nezbytný zvýšený státní dohled. O tom, jak klíčová je pro stát právě otázka arbitrability, svědčí i § 36 odst. 1 ZoRŘ, který stanoví, že se přípustnost rozhodčí smlouvy posuzuje vždy podle tohoto zákona. Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují podle tohoto zákona, jestliže rozhodčí nález má být vydán v tuzemsku.

Podle nejčastějšího rozdělení rozlišujeme arbitrabilitu objektivní, tedy „*okruh otázek připuštěných právním řádem k řešení před rozhodci*“⁹⁰, a subjektivní, o kterou jde ve chvíli, kdy si strany objektivně stanovený rozsah samy smluvně zúží.

Objektivní arbitrabilita je v České republice upravena v § 2 ZoRŘ, a to poměrně přísně. Podle této úpravy je možné vést rozhodčí řízení v případě, že se jedná o majetkový spor (s výjimkou výkonu rozhodnutí a incidenčních sporů) a k jeho projednání by jinak byla dána pravomoc soudu. Omezení je dále rozšířeno v odstavci 2, podle kterého je možné rozhodčí smlouvu uzavřít, jestliže by strany mohly o předmětu sporu uzavřít smír. V praxi činí právě tato poslední podmínka největší protíže.⁹¹

1.9 Rozhodné právo

Přestože mezinárodní obchodní arbitráž můžeme považovat za alternativní způsob řešení sporů, rozhodně se nedá říci, že by existovala v právním vakuu. Arbitráž sama je regulována zaprvé procesními pravidly určenými stranami nebo tribunálem a zadruhé právem místa arbitráže⁹². Přestože národní právní úpravy většinou nechávají strany, aby si své procesní podmínky stanovily samy (za předpokladu, že je zachováno rovné postavení účastníků), které je neméně důležité.

⁸⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 166.

⁹⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 116.

⁹¹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázka rozhodného práva*, Právní rozhledy, 2003, č. 12, s. 587 a násl.

⁹² Česká literatura též používá termín „sudiště“.

Specifikem mezinárodní obchodní arbitráže je skutečnost, že se jí v jejím průběhu dotýká často hned několik právních řádů a pravidel. Mezi ně patří:

- 1) právo regulující rozhodčí smlouvu a její výkon;
- 2) právo, které upravuje existenci a řízení tribunálu – *lex arbitri*;
- 3) právo rozhodné pro řešení merita sporu;
- 4) jiná aplikovatelná pravidla a nezávazné zásady a doporučení;

5) právo rozhodné pro uznání a výkon rozhodčího nálezu (ve skutečnosti se může jednat o právo hned několika států, ve kterých má prohraná strana majetek – více viz kapitola 2.5).⁹³

1.9.1 Právo regulující rozhodčí smlouvu

Jedním z nejrozšířenějších názorů je ten, že je logické, aby právem, které určuje platnost rozhodčí smlouvy, bylo právo rozhodné pro řešení merita sporu.⁹⁴ Hlavním argumentem podporujícím tento názor je fakt, že drtivá většina rozhodčích smluv je uzavřena formou rozhodčí doložky, která je součástí hlavní smlouvy, a proto je pochopitelné, aby se také řídila stejným právem.

Problém může nastat v případě, že je hlavní smlouva neplatná nebo je rozhodčí smlouva uzavřena jako smlouva o rozhodci. Možnost takové situace naopak podporuje pojetí vycházející z doktríny separace, podle kterého by mělo být rozhodujícím právem právo místa arbitráže.⁹⁵ Stejný závěr je navíc obsažen také v Newyorské úmluvě, podle které rozhodčí smlouva musí být platná podle práva, které si strany jednoznačně určily nebo podle práva státu, kde byl vydán rozhodčí nález (*lex arbitri*)⁹⁶.

1.9.2 Lex arbitri

Typické pro mezinárodní obchodní arbitráž je to, že její sídlo je většinou v neutrálním státě, tj. v jiném státě, než mají své sídlo strany sporu. Právě výběr sudiště však někdy bývá v praxi ne úplně doceněnou otázkou, která přitom může hrát v procesu zásadní roli. Výběr místa arbitráže přitom ovlivňují nejen faktory právní, ale také mimoprávní (centra určitého typu podnikání, neutralita státu, geografická dostupnost, jiné ekonomické nebo politické aspekty). S místem arbitráže bývá někdy

⁹³ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 164 – 166.

⁹⁴ Např. *Union of India v McDonnell Douglas Corp* z roku 1993.

⁹⁵ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 166 – 173.

⁹⁶ Čl. V, odst. 1, písm. a) Newyorské úmluvy.

zaměňován pojem místo zasedání rozhodčího senátu, které však ve skutečnosti může být úplně jiné a může být i v průběhu jednoho rozhodčího řízení různé.⁹⁷

Samotné zvolení *lex arbitri* může v zásadě probíhat trojím způsobem. Nejjednodušším je samozřejmě situace, kdy si strany v rozhodčí smlouvě přímo místo arbitráže zvolí, avšak tento příklad není zdaleka pravidlem. V institucionální arbitráži je proto v případech, kdy nedošlo k explicitnímu určení sudiště, za místo arbitráže považován stát sídla stálé rozhodčí instituce.⁹⁸ Třetím způsobem, využívaným zejména v ad hoc arbitráži, je potom zvolení místa arbitráže tribunálem, přičemž zohledněny by měly být okolnosti arbitráže.⁹⁹

Přestože, jak již bylo výše uvedeno, moderní právní řády nechávají ve vytváření procesuálních pravidel stále větší autonomii stranám sporu, sudiště stále hraje svou roli v následujících otázkách:

- definice a formální náležitosti rozhodčí smlouvy;
- arbitrabilita;
- složení tribunálu;
- oprávnění tribunálu rozhodovat o své pravomoci;
- rovné postavení stran;
- svoboda ve vytváření vlastních procesních pravidel;
- předběžná opatření;
- asistence soudu;
- pravomoci rozhodců;
- forma a platnost rozhodčího nálezu, jeho finalita a možnost jeho napadení u soudu.¹⁰⁰

1.9.3 Právo rozhodné pro meritum sporu

Právem rozhodným pro meritum sporu je právo, kterým se řídí hlavní smlouva. Toto právo může být určeno buď stranami přímo ve smlouvě, nebo až v průběhu rozhodčího řízení rozhodci. Hlavní výhodou při volbě práva stranami je ten, že si mohou zvolit ve srovnání s rozhodnutím rozhodci z širšího výběru. Konkrétně se

⁹⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 207 – 209.

⁹⁸ Např. čl. 14.1. ICC Rules.

⁹⁹ Čl. 16, odst. 1 UNCITRAL Rules.

¹⁰⁰ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 176 – 177.

může jednat například o lex mercatoria nebo rozhodování podle zásad spravedlnosti, u kterých jsou rozhodci ve výběru omezeni nebo je jim odepřen úplně.¹⁰¹

Při výběru práva rozhodného pro meritum sporu rozhodčím tribunálem rozlišujeme základní dva přístupy – teritoriální a smluvní. Podstatou teritoriálního je volba rozhodného práva striktně podle kolizních norem mezinárodního práva soukromého. To sice výrazně zvyšuje právní jistotu, ale na druhou stranu omezuje flexibilitu při řešení sporu. Právě z tohoto důvodu je nyní více využíván smluvní přístup, kde je autonomie rozhodnutí stran nebo rozhodců výrazně vyšší. Podle smluvního přístupu existuje celá řada způsobů, jakými může být rozhodné právo stanoveno tak, aby nejlépe odpovídalo okolnostem daného rozhodčího řízení.¹⁰²

1.9.4 Další aplikovatelná pravidla a zásady

Kromě všech výše uvedených závazných rozhodných práv hrají v rozhodčím řízení určitou roli též mezinárodní pravidla a zásady. Názory na aplikovatelnost těchto pravidel a zásad se různí, přesto se však dá říci, že obecně jejich důležitost v mezinárodní obchodní arbitráži roste.

Do této skupiny můžeme zařadit různé druhy etických pravidel¹⁰³ nebo pravidla, zásady a doporučení týkající se mezinárodní obchodní arbitráže vypracovaná například mezinárodními organizacemi IBA¹⁰⁴ nebo UNIDROIT¹⁰⁵.

¹⁰¹ Srov. HERBOCZKOVÁ, Jana. *Autonomie vůle rozhodců při určení rozhodného práva pro meritum sporu při absenci volby práva stranami v mezinárodních rozhodčím řízení*. Obchodněprávní revue 7/2010, s. 202 a násl.

¹⁰² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 221 – 223.

¹⁰³ Např. etická pravidla profesních komor.

¹⁰⁴ Např. *IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*, *IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, *IBA Guidelines for Drafting International Arbitration Clauses* dostupné na webových stránkách IBA (Mezinárodní asociace advokátních komor): http://www.ibanet.org/Publications/publications_IBA_guides_and_free_materials.aspx.

¹⁰⁵ UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts 2010* dostupné na webových stránkách UNIDROIT (Mezinárodní institut pro unifikaci soukromého práva) <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>

2. Pozice národních soudů v mezinárodní obchodní arbitráži

Důvodem, proč subjekty uzavírají rozhodčí smlouvy, je fakt, že považují arbitráž za pro ně v daný moment výhodnější, efektivnější a rychlejší způsob řešení sporu než je soudní řízení. Právě proto, že strany výslovně upřednostnily rozhodčí řízení před řízením soudním, mohou být zásahy národních soudů do řízení obecně vnímány jako nežádoucí prvek. I přesto mohou nastat situace, kdy se rozhodčí řízení bez pomoci soudu neobejde a jeho účast v rozhodčím řízení je nezbytná.

Jedná se zejména o případy, kdy tribunál nemá kvůli chybějícím donucovacím nástrojům dostatečnou sílu přimět někoho k určitému jednání, a proto je nucen požádat o asistenci obecný soud, který takovými nástroji disponuje.¹⁰⁶ Takovou funkci obecných soudů, kde je jejich účast podmíněna potřebou asistence z důvodu chybějících pravomocí tribunálu nebo jeho neexistence, označujeme jako **pomocnou**. Kromě ní rozlišujeme ještě **funkci kontrolní**, která je realizována až po vydání rozhodčího nálezu a jejíž cílem je zrušení nebo nevykonání rozhodčího nálezu, který je v rozporu se základními principy právní úpravy rozhodčího řízení.¹⁰⁷

Dále můžeme dělit zásahy obecného soudu do rozhodčího řízení podle toho, v jaké fázi arbitráže se do ní soud zapojuje. Takto rozlišujeme účast soudu ve fázi **před jednáním ve věci samé** (a to před i po zahájení rozhodčího řízení), **v průběhu rozhodčího řízení** až do vydání rozhodčího nálezu a ve fázi **po vydání rozhodčího nálezu**.¹⁰⁸

2.1 Vývoj nezávislosti rozhodčího řízení na obecných soudech

S tím, jak roste popularita arbitráže při řešení mezinárodně obchodních sporů, roste také tlak na to, aby mezinárodní obchodní arbitráž byla stále více nezávislou na národních soudech. V tomto směru již rozhodčí řízení dosáhlo nemalého pokroku např. v podobě principu pravomoc-pravomoc¹⁰⁹ nebo doktríny separace¹¹⁰. Strany si

¹⁰⁶ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 87 – 88.

¹⁰⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 291 s.

¹⁰⁸ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, kapitola 7 (s. 439 a násl.) nebo ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 291.

¹⁰⁹ Blíže viz kapitola 1.8.4.

¹¹⁰ Blíže viz kapitola 1.8.3.

také mohou samy upravit procesní podmínky řízení, přičemž je zde pouze základní omezení v podobě základních právních principů. Kromě toho je také možné stanovit si, jakým právem se bude spor řídit, přičemž je možné vybrat si namísto národního práva obecné principy jako např. ekvita nebo Principy mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT. Konečně (a možná především) je také výrazně limitována soudní kontrola rozhodčích nálezů, které se omezuje pouze na zkoumání procesních otázek jako je spravedlivý proces nebo rovnost stran.¹¹¹

I přes všechno výše uvedené jsou momenty, kdy se mezinárodní arbitráž bez součinnosti soudu neobejde. V tomto tvrzení nás může utvrdit stav, který existoval v Belgii po roce 1985, kdy právní úprava prakticky neumožňovala soudům se jakkoliv vměšovat do mezinárodní arbitráže. Belgické soudy tak neměly možnost rozhodovat o zrušení rozhodčího nálezu s výjimkou případů, že o to požádala strana s belgickým občanstvím nebo bydlištěm (sídlem)¹¹². Tato úprava se však neosvědčila a Belgie se později znovu vrátila k určitému právnímu dohledu.¹¹³

Jak je již patrné z výše uvedeného, obecné soudy stále mají v mezinárodní obchodní arbitráži svůj význam. O této skutečnosti vypovídá i to, že Model Law, které je obecně považované za velmi moderní úpravu s důrazem na co nejvyšší nezávislost rozhodčího řízení¹¹⁴, obsahuje v 10 ze svých 36 článků možnost účasti obecného soudu.

2.2 Účast soudu na počátku arbitráže

Za počátek arbitráže bývá většinou označována fáze řízení před zahájením jednání ve věci samé. V této fázi se setkáváme v zásadě se třemi možnostmi, jakými se obecné soudy do rozhodčího řízení zapojují:

- rozhodnutí o platnosti rozhodčí smlouvy a jurisdikci tribunálu;
- konstituování rozhodčího tribunálu;
- odvolání rozhodce;
- nahrazení rozhodce (obsazení uvolněného místa).

¹¹¹ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 440 – 441.

¹¹² Čl. 1717 odst. 4 Belgického soudního řádu.

¹¹³ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 440 – 441.

¹¹⁴ Čl. 5 Model Law se stanoví: „V záležitostech upravených tímto zákonem nesmí žádný soud jakkoliv zasahovat kromě případů stanovených v tomto zákoně.“

2.2.1 Rozhodnutí o platnosti rozhodčí smlouvy a jurisdikci tribunálu

Rozhodčí tribunál může platně rozhodovat spor pouze v případě, že se na tom strany domluví v rozhodčí smlouvě. Tento fakt je důsledkem dobrovolnosti arbitráže a jejího postavení jako alternativního způsobu řešení sporů. Z tohoto vyplývá, že pravomoc rozhodčího soudu je přímo odvozena od vůle stran, a proto se tribunál při svém rozhodování zdržet jakéhokoliv jednání, které přesahovalo jurisdikci mu danou v rozhodčí smlouvě.

Jestliže má některá se stran pochybnosti o pravomoci tribunálu, může ji částečně nebo úplně rozporovat. Zatímco v případě částečného napadnutí jde o to, zda některé nároky nebo protinároky spadají pod jurisdikci tribunálu, u úplného napadnutí jde většinou o platnost rozhodčí smlouvy vůbec.

2.2.1.1 Doktrína separace a princip pravomoc-pravomoc

V případě pochybností je třeba učinit rozhodnutí o pravomoci rozhodčího tribunálu, které úzce souvisí s doktrínou separace a principem pravomoc-pravomoc¹¹⁵. Oba tyto principy jsou totiž klíčové pro určení, kdo vlastně bude rozhodovat o jurisdikci rozhodčího tribunálu, bude-li toto rozhodnutí přezkoumáváno obecným soudem a případně v jaké fázi.

Uplatnění doktríny separace vede k závěru, že samotná neplatnost nebo neexistence smlouvy nerozhoduje o platnosti rozhodčí smlouvy a tím pádem o pravomoci tribunálu. Díky doktríně separace může mít i v takovém případě tribunál za to, že rozhodčí smlouva existuje. V případě, že potom tribunál rozhodne, že rozhodčí smlouva není platná, má se za to, že pravomoc rozhodčího tribunálu nikdy neexistovala.¹¹⁶

Ještě důležitější je na tomto místě princip pravomoc-pravomoc, podle kterého má tribunál pravomoc rozhodovat o své pravomoci. Toto rozhodnutí může být následně změněno kompetentním národním soudem, což však nebere rozhodčímu tribunálu právo rozhodovat o své jurisdikci jako první. Otázkou však zůstává, jak by se měl zachovat národní soud, pokud u něj bude rozhodčí smlouva napadnuta nebo pokud jedna strana podá žalobu a druhá vznese námitku existence rozhodčí smlouvy.

¹¹⁵ Blíže viz kapitola 1.8.3 a 1.8.4.

¹¹⁶ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 341 - 346.

Newyorská úmluva se k danému problému vyjadřuje následovně: „*Soud Smluvního státu, u něhož byla podána žaloba v záležitosti, o níž strany uzavřely dohodu ve smyslu tohoto článku, odkáže strany na rozhodčí řízení k žádosti jedné z nich, ledaže zjistí, že zmíněná dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití.*“¹¹⁷

Z tohoto ustanovení však nevyplývá, do jaké míry by měl soud platnost rozhodčí smlouvy zkoumat, a proto vzniklo v různých státech hned několik přístupů.

1) Francie: Prima facie jurisdikce

Ve Francii je uplatňován *prima facie* přístup při rozhodování o platnosti rozhodčí smlouvy. To znamená, že pokud nastane případ, že by soud měl soud strany odkázat na arbitráž (například pokud se jedna strana neřídí rozhodčí smlouvou a pokouší o projednání sporu před soudem), zkoumá pouze, zda rozhodčí smlouva není zjevně neplatná.¹¹⁸ V případě, kdy již byl rozhodčí tribunál ustaven, již dokonce soud nedělá ani toto zběžné posouzení a rovnou strany odkáže na arbitráž, kde problém jurisdikce může být znovu nadnesen před tribunálem. Rozhodnutí arbitrů o jurisdikci později podléhá přezkumu francouzských soudů.¹¹⁹

2) USA: Předběžné soudní rozhodnutí

Ve Spojených státech se situace úplně opačná, neboť je povolen předběžný soudní přezkum, na základě kterého soud vydá závazné a konečné rozhodnutí. Pokud tak jedna strana ignoruje existenci rozhodčí smlouvy a podá žalobu u obecného soudu, tento soud ve většině případů sám rozhodne o platnosti rozhodčí smlouvy a až potom případně odkáže strany sporu na rozhodčí řízení. Jestliže rozhodne, že rozhodčí smlouva není platná nebo daný případ nespadá do jejího rozsahu, tribunál nemá vůbec možnost o své pravomoci rozhodovat.

Přestože princip pravomoc-pravomoc je tímto výrazně oslaben, doktrína separace je zde naopak dodržována velmi striktně. Pokud jedna strana o soudu namítá neplatnost hlavní smlouvy a výslovně nenamítá neplatnost rozhodčí smlouvy, soud její platnost vůbec nezkoumá a odkazuje strany na arbitráž.¹²⁰

¹¹⁷ Čl. 2 odst. 3 Newyorské úmluvy.

¹¹⁸ Francouzský občanský soudní řád, čl. 1448, odst. 1.

¹¹⁹ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 52 – 53.

¹²⁰ Např. *Buckeye Check Cashing, Inc. v. Cardegna*

Zásadní výjimkou z tohoto postupu je situace, kdy se strany v rozhodčí smlouvě výslovně domluví, že chtějí, aby finální rozhodnutí o vlastní jurisdikci vynesl rám rozhodčí tribunál. Podmínkou přitom je, že tato dohoda musí být „jasná a nepochybná“¹²¹ Dalším posunem v interpretaci rozhodčí smlouvy je to, že za takovouto jasnou a nepochybnou dohodu je považována také rozhodčí smlouva odkazující na pravidla rozhodčího soudu.¹²²

3) UNCITRAL Model Law: Kombinovaný přístup

Na první pohled není patrné, jaký je vlastně přístup Model Law k principu pravomoc-pravomoc. V čl. 8 odst. 1 je totiž uvedeno: „Soud, u kterého je podána žaloba ve věci, jejíž předmětem je rozhodčí smlouva (...) odkáže strany na arbitráž, pokud nezjistí, že je rozhodčí smlouva neplatná, neúčinná nebo nevykonatelná.“

Při použití jazykového výkladu dospějeme k závěru, že úkolem obecného soudu je vydání konečného rozhodnutí o platnosti rozhodčí smlouvy.¹²³ I přes tuto skutečnost se soudy v několika rozhodnutích taktéž přiklání k výkladu, že by měl být soudem uplatňován pouze *prima facie* přístup, tj. pokud existuje jakýkoliv argument, že rozhodčí smlouva existuje, měly by být strany odkázány na arbitráž. Pouze v případě, že je zřejmé, že žádná rozhodčí smlouva neexistuje, by tak mělo být stranám umožněno pokračování v řízení před obecným soudem.¹²⁴

V současné době tak není zdaleka jasné, který z těchto výkladů v budoucnosti převáží.

4) Česká republika

V České republice je princip pravomoc – pravomoc zakotven hned na dvou místech – v § 15 odst. ZoRŘ a především v § 106 OSŘ. Zatímco ZoRŘ se omezuje na to, že „rozhodci jsou oprávněni zkoumat svou pravomoc“, OSŘ dává poměrně detailní návod k postupu, který vypovídá o kombinovaném přístupu zakotveném v českém právním řádu.

¹²¹ Rozhodnutí ve věci *First Options of Chicago, Inc. v. Kaplan* (1995).

¹²² BORN, Gary. *International arbitration: law and practice. Alphen aan den Rijn*, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 54.

¹²³ Např. rozhodnutí německého Bavarian Oberstes Landesgericht z 7.10.2002, 2003 NJW-RR 354; *Yawata Ltd. v. Powell*, [2000] D.C.R. 334 (Wellington Dist. Ct.).

¹²⁴ Např. *Shin-Etsu Chem. Co. v. Aksh Optifibre Ltd*, (Indian S Ct. 2005); *Gulf Canada Resources Ltd v. Arochem Int'l Ltd* (B.C. Court of Appeal 1992).

Základem této úpravy je odstavec 1, podle kterého jakmile soud k námitce žalovaného uplatněné nejpozději při prvním jeho úkonu ve věci samé zjistí, že věc má být projednána v řízení před rozhodci, řízení zastaví. Soud však věc projedná, jestliže:

- strany na rozhodčí smlouvě netrvají;
- věc nemůže být podle práva České republiky podrobena rozhodčí smlouvě (nedostatek arbitrability);
- rozhodčí smlouva je neplatná nebo vůbec neexistuje;
- projednání věci přesahuje rámec daný rozhodčí smlouvou;
- rozhodčí soud se odmítl věcí zabývat.

Otázkou však opět zůstává, do jaké míry bude soud rozhodčí smlouvu zkoumat. „Pravděpodobně se soud těmito otázkami bude zabývat pouze *prima facie*. Pokud ovšem žalobce zpochybňuje existenci rozhodčí smlouvy, soud provede úplný přezkum.“¹²⁵

Výrazně pro-rozhodčím ustanovením je naopak odstavec 3, podle něhož soud v případě, že bylo již zahájeno rozhodčí řízení, řízení přeruší až do doby, než bude v rozhodčím řízení rozhodnuto o pravomoci nebo ve věci samé. Tímto se zákonodárce snaží předcházet obstrukcím, kdy by se jedna ze stran pokoušela napadnout rozhodčí řízení určovací žalobou ve smyslu § 80 písm. c) OSŘ.¹²⁶

2.2.1.2 Soudní kontrola

Jakékoliv rozhodnutí soudu o své pravomoci podléhá soudní kontrole, jejíž závěry rozhodnou o jurisdikci tribunálu s konečnou platností. Tento proces se může v různých zemích lišit, přičemž je v zásadě možné, aby probíhal na začátku arbitrážního řízení, v jeho průběhu nebo až po vydání rozhodčího nálezu.

Pokud již na počátku řízení vyvstanou pochybnosti o jurisdikci tribunálu, je nejstandardnějším postupem vznesení námítky přímo před tribunálem. Ten potom většinou vydá mezitímní rozhodčí nález, ve kterém rozhodne pouze o své pravomoci. V mnoha zemích může být takovýto nález okamžitě napaden u obecných soudů.

¹²⁵ OBERHAMMER, Paul. *Schiedsgerichtsbarkeit in Zentraleuropa: Arbitration in Central Europe*. 1. Aufl. Wien: NWV, Neuer Wiss. Verl., 2005, s. 268.

¹²⁶ DRÁPAL, Ljubomír., BUREŠ, Jaroslav. a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 715.

Například v Anglii nebo Německu je pak dokonce možné, aby žalovaný u soudu namítal nedostatek pravomoci tribunálu ještě dříve, než byl jakýkoliv nález vydán.

Hlavním argumentem pro souběžnou kontrolu soudu je to, že umožňuje stranám sporu zavčas zjistit, na čem jsou, díky čemuž je možné výrazně šetřit čas a finanční prostředky. Nejsilnějším argumentem proti je potom skutečnost, že tato možnost vytváří ideální podmínky pro různé zdržovací taktiky žalovaného.

Žalovaný přitom má hned několik možností, jak v průběhu arbitráže využít soudu k tomu, aby pokračování řízení zabránil:

- domáhat se vydání soudního příkazu (nebo podobného opatření) vůči tribunálu k zastavení procesu;
- podat určovací žalobu k určení neplatnosti rozhodčí smlouvy nebo k určení, že tribunál nemá pravomoc rozhodnout;
- podat žalobu ve stejné věci, která donutí soud pravomoc tribunálu přezkoumat v rozsahu daném národní právní úpravou (viz kapitola 2.2.1.1);
- domáhat se zrušení rozhodčího nálezu po jeho vynesení (včas před tribunálem namítat nedostatek pravomoci, ale pokračovat v řízení až do konce).¹²⁷

Zvolení konkrétní taktiky závisí na mnoha okolnostech, které by žalovaný měl vzít v úvahu. Je třeba si uvědomit, že ne všechny právní úpravy všechny tyto možnosti nabízejí, a pokud ano, jejich účinnost se může výrazně lišit. Je zřejmé, že podání žaloby u soudu ve stejné věci může přinést větší efekt například ve Spojených státech, kde je povolen úplný předběžný soudní přezkum, než ve Francii, kde soud v případě již sestaveného tribunálu strany automaticky odkazuje na arbitráž. Dalším příkladem může být již výše zmíněná nemožnost podání určovací žaloby v průběhu rozhodčího řízení v České republice, která taktéž omezuje manévrovací možnosti žalovaného.

2.2.2 Konstituování rozhodčího tribunálu a vyloučení rozhodce

Základní charakteristikou rozhodčího řízení je absence jakéhokoliv stálého soudu, jehož soudci jsou náhodně přiřazováni k jednotlivým případům. Z tohoto důvodu bývá ihned po zahájení arbitráže prvním krokem stran ustavení rozhodčího

¹²⁷ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 351 – 358.

tribunálu. Jedná se přitom o krok natolik zásadní, že je označován i jako „nejdůležitější věc, kterou advokát učiní v souvislosti se zastupováním svého klienta“.¹²⁸ Při nominaci rozhodců a jejich počtu mají strany poměrně širokou autonomii¹²⁹, díky čemuž si mohou výběr uzpůsobit podle konkrétních charakteristik daného sporu. Této svobody strany při uzavírání rozhodčí smlouvy také často využívají a způsob výběru rozhodců stanoví buď explicitně, nebo častěji odkazem na pravidla rozhodčího soudu. Tato pravidla potom garantují, že ustavení rozhodčího tribunálu skutečně proběhne v přiměřené době a že nebude možné řízení blokovat nečinností některé ze stran. V případě prodlení strany se jmenováním rozhodce (lhůta bývá přibližně 30 dní, někdy i kratší) má právo namísto strany jmenovat rozhodce rozhodčí soud.¹³⁰

Problém může nastat, pokud strany nejsou schopny se na jmenování rozhodců domluvit a zároveň žádný jiný subjekt není zmocněný ke jmenování rozhodců. Reálně tak hrozí, že arbitráž uvázne na mrtvém bodě a v zásadě skončí dříve, než reálně začala.

Právě v takových případech je třeba využít pomocné funkce obecných soudů v místě sudiště, které mají v případě, že dohoda stran selže, pravomoc rozhodce na návrh jedné ze stran samy jmenovat. Tento problém řeší například Model Law¹³¹, kde je upraven detailní postup, který pokrývá prakticky všechny možné patové situace, zejména neexistenci domluvy o způsobu jmenování tribunálu a nečinnost jedné ze stran. V případě, že se jedná o arbitráž se třemi rozhodci, například čl. 11 odst. 3 písm. a) stanoví:

„Každá strana jmenuje jednoho rozhodce, a tyto dva rozhodci potom jmenují rozhodce třetího; jestliže některá ze stran nejmenuje rozhodce do 30 dní od doručení výzvy od druhé strany ke jmenování, nebo jestliže dva rozhodci nerozhodnou o třetím rozhodci do 30 dní od svého jmenování, rozhodce jmenuje na návrh jedné ze stran soud.“

Pro případ nečinnosti potom slouží ustanovení čl. 11 odst. 4 Model Law, kde se uvádí:

„Jestliže při procesu jmenování v souladu s dohodou uzavřenou mezi stranami,

¹²⁸ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 122

¹²⁹ V mnohých státech je stanoveno, že konečný počet rozhodců musí být vždy lichý – např. § 7 odst. 1 ZoŘ.

¹³⁰ Např. čl. 12 ICC Rules.

¹³¹ Čl. 11, odst. 3, 4 Model Law.

a) některá ze stran nejedná při tomto procesu požadovaným způsobem, nebo
b) strany, nebo dva rozhodci nejsou schopni dosáhnout dohody, která je v tomto procesu předpokládána, nebo
c) třetí strana, včetně instituce, neplní funkci, která jí byla v rámci tohoto procesu svěřena,
může jakákoliv strana požádat soud k provedení nezbytných opatření kromě případů, kdy dohoda o způsobu jmenování poskytuje jiné prostředky k zajištění jmenování.“

Velice podobnou úpravu je možné nalézt též v § 9 odst. 1 ZoRŘ, kde je jmenování rozhodců soudem upraveno následovně:

„Jestliže strana, která má jmenovat rozhodce, tak neučiní do 30 dnů od doručení výzvy druhé strany, nebo nemohou-li se jmenování rozhodci ve stejné lhůtě shodnout na osobě předsedajícího rozhodce, jmenuje rozhodce nebo předsedajícího rozhodce soud, pokud se strany nedohodly jinak. Návrh může soudu podat kterákoli strana nebo každý z již jmenovaných rozhodců.“

Přestože právní řády obvykle poskytují návod, jak by měl soud při jmenování rozhodců postupovat¹³², častým problémem v praxi je, že soudy nezdídky za rozhodce jmenují místní praktikanty nebo soudce v důchodu, jejichž mezinárodní zkušenosti jsou limitované.¹³³ Tento problém je tak dalším argumentem pro využití institucionální arbitráže namísto arbitráže ad hoc. Druhým řešením, které je také často používané, je výzva soudu směřovaná účastníkům nebo již zvoleným rozhodcům, aby navrhli možné kandidáty. Pokud soud považuje některého z těchto kandidátů za vhodného, upřednostní jej před kandidáty vlastními.

Jak již bylo uvedeno, pravomoc ke jmenování rozhodců má obecný soud v místě sudiště. Další problém tedy může nastat v případě, kdy v rozhodčí smlouvě není sudiště určeno. Někdy je možné dosáhnout toho, že se za místně příslušný prohlásí též jiný soud – například na základě toho, že se hlavní smlouva řídí právem této země, nebo na základě skutečnosti, že se jedná o obecný soud žalovaného. I přes tyto možnosti jde pro žalovaného o ideální příležitost ke zdržování a

¹³² Čl. 11, odst. 5 Model Law.

¹³³ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 129.

obstrukcím, které často končí i tím, že se rozhodčí smlouva stane fakticky nevykonatelnou.¹³⁴

2.2.3 Vyloučení rozhodce

Někdy může v rozhodčím řízení nastat situace, kdy je jedna ze stran nespokojena s některým z rozhodců, zejména kvůli pochybám o jeho nestrannosti, a může se domáhat jeho odvolání. Přestože usilování o vyloučení rozhodce z důvodu střetu zájmů je zdaleka nejčastějším důvodem, není důvodem jediným. Podnětem k odvolání rozhodce může být i jeho opakovaná neúčast na jednání nebo neschopnost dosáhnout toho, aby se proces nějak vyvíjel a směřoval k meritornímu rozhodnutí.¹³⁵

Procesní pravidla LCIA například obsahují ustanovení, že rozhodce může být odvolán při „*oprávněných pochybnostech o jeho nestrannosti nebo nezávislosti*“ nebo v případě, že „*se stane neschopným nebo nezpůsobilým jednat*“¹³⁶.

Pro rozhodnutí o vyloučení rozhodce mají podstatný vliv Zásady o střetu zájmů v mezinárodní arbitráži vydané IBA, ve kterých jsou ve 4 skupinách (od nejzávažnějších po dovolené) uvedeny příklady vztahů mezi stranami a rozhodci, které by potenciálně mohly vzbuzovat podezření ze zaujatosti.¹³⁷

Důležitou věcí, na kterou je třeba dávat pozor, jsou velice krátké lhůty od zjištění podezřelých okolností, ve kterých je možné se vyloučení rozhodce domáhat. Například podle LCIA Rules¹³⁸ je třeba vznést námitku do 15 dní od vzniku okolností, na kterých je námitka založena, podle ICC Rules¹³⁹ má potom strana lhůtu 30 dní.

Pokud není námitce u rozhodčího soudu vyhověno, může strana napadnout podjatost rozhodce také u národního soudu. V takovém případě například Model Law straně umožňuje domáhat se vyloučení rozhodce u soudu nejpozději do 30 dní od doručení rozhodnutí, ve kterém byla námitka vznesená před rozhodčím tribunálem zamítnuta.¹⁴⁰

¹³⁴ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 255 – 257.

¹³⁵ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 147.

¹³⁶ Čl. 10.1., 10.2., 10.3. LCIA Rules.

¹³⁷ Dostupné na webových stránkách IBA (International Bar Association): <http://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUid=E2FE5E72-EB14-4BBA-B10D-D33DAFEE8918>.

¹³⁸ Čl. 11.2. LCIA Rules.

¹³⁹ Čl. 14. odst. 2 ICC Rules.

¹⁴⁰ Čl. 13, odst. 3 UNCITRAL Model Law.

V případě, že se jedná o arbitráž ad hoc a strany nepřijaly žádná rozhodčí pravidla, závisí možnost domáhat se odvolání rozhodce zcela na právu sudiště, která se v tomto směru mohou výrazně lišit. Zatímco v převážné většině zemí je možné domáhat se vyloučení rozhodce již v průběhu arbitráže i usilovat o zrušení rozhodčího nálezu ve věci z důvodu podjatosti rozhodce¹⁴¹, například ve Spojených státech mají strany možnost u soudu namítat podjatost výlučně až při napadnutí rozhodčího nálezu¹⁴².

Tuto právní úpravu nepovažuji za příliš šťastnou, protože přestože má strana důvodné pochybnosti o nestrannosti rozhodce, musí vynakládat čas a finanční prostředky až do vynesení rozhodčího nálezu. Toto přesvědčení je ještě zesíleno klíčovým rozhodnutím Nejvyššího soudu Spojených států v případě *Commonwealth Coatings Corp. v. Continental Cas. Co. (1968)*, ve kterém zrušil rozhodčí nález z důvodu, že předseda tribunálu byl zákazníkem jedné ze stran. Přestože soud první instance zjistil, že rozhodce byl ve vztahu k oběma stranám „zcela fér a nestranný“, Nejvyšší soud rozhodčí nález zrušil s argumentem, že rozhodce musí zveřejnit „jakékoliv styky, které by mohly vytvořit zdání o možné zaujatosti“.

Úpravu vyloučení rozhodce nalezneme také v ZoRŘ v § 12 odst. 2, který dává stranám možnost podat u soudu návrh na vyloučení rozhodce, který se za splnění podmínek § 11 ZoRŘ sám nevzdá funkce. Jedná se o případy, kdy je se zřetelem na poměr rozhodce k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům důvod pochybovat o jeho nepodjatosti.¹⁴³ Kromě toho zákon umožňuje vyloučení rozhodce ještě z dalších důvodů, pokud tak zákon stanoví. Odborná literatura se však shoduje na tom, že žádné jiné důvody v ZoRŘ ani jinde stanoveny nejsou.¹⁴⁴

I přes výše uvedené se dá říci, že tribunál, rozhodčí soudy nebo národní soudy dávají stranám za pravdu spíše výjimečně a že namítání zaujatosti rozhodce bývá častěji využíváno jako zdržovací taktika. Negativním důsledkem námítky podjatosti je to, že v případě neúspěchu si může dotyčná strana „popudit“ tribunál proti sobě, tím spíše jestliže rozhodci nabydou přesvědčení, že jde zjevně pouze o zdržovací taktiku. Jestliže má tedy strana zájem, aby si před tribunálem zachovala tvář a

¹⁴¹ Např. Čl. 13 Model Law, čl. 24 Anglického arbitrážního zákona, čl. 1034 a 1035 Nizozemského arbitrážního zákona.

¹⁴² *Morelite Construction Corp v New York City District Carpenterst Benefit Funds (1984)*

¹⁴³ Viz § 8 ZoRŘ.

¹⁴⁴ Srov. LISSE, Luděk. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, 2012, s. 287 nebo MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka a Vilém STEINER. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 1996, XV, s. 48.

vypadala tak, že je sama přesvědčena o svém právu, měla by vždy tento způsob zdržovací taktiky zvážit.¹⁴⁵

2.2.4 Nahrazení rozhodce

V případě, že je jeden z rozhodců úspěšně vyloučen, nebo pokud rezignuje nebo odstoupí z jakéhokoliv důvodu, vznikne potřeba vybrat náhradu. V institucionální arbitráži procesní pravidla rozhodčího soudu s touto možností počítají a uvolněné místo bývá obsazeno stejným způsobem, jakým byl jmenován odstupující rozhodce (např. pokud se jednalo o rozhodce jmenovaného jednou ze stran, má tato strana právo jmenovat jeho náhradníka). Problém však může nastat v ad hoc arbitráži, kde při nepřijetí procesních pravidel nemusí být tato eventualita nijak upravena. V takovém případě je možné se obrátit na soud v místě sudiště, který uvolněné místo doobsadí podobně, jako tomu bylo u primárního sestavování tribunálu.¹⁴⁶

Je pochopitelné, že čím později k potřebě nahradit uvolněné místo dojde, tím větší narušení a prodlení celého procesu to způsobí. Přestože nový rozhodce většinou nastuduje dosavadní průběh řízení ze spisu, může se stát, že bude potřeba například provedení některých důkazů opakovat, znovu vyslechnout některého svědka apod.¹⁴⁷

Z tohoto důvodu některá procesní pravidla umožňují, aby v případě uvolnění jednoho místa v tříčlenném tribunálu řízení dokončili a vydali závazný rozhodčí nález pouze zbývající dva rozhodci.¹⁴⁸

2.3 Účast soudu v průběhu arbitráže

V zemích s moderní právní úpravou rozhodčího řízení obvykle mohou národní soudy asistovat rozhodčímu tribunálu a pomoci mu v případě, že tribunál nedisponuje potřebnými pravomocemi. Hlavními oblastmi, ve kterých mohou být národní soudy zvláště nápomocny, je podpora při získávání důkazů a při vydávání a vynucování předběžných opatření.

¹⁴⁵ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 148.

¹⁴⁶ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 287 – 288.

¹⁴⁷ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 153.

¹⁴⁸ Čl. 24 WIPO Rules, Čl. 11 ICDR Rules.

2.3.1 Předběžná opatření

Není to tak dávno, kdy v oblasti předběžných opatření byla svěřena výlučně národním soudům a rozhodčí tribunály neměly pravomoc je vydávat. V některých státech byla dokonce situace taková, že jakmile bylo u obecního soudu vydání předběžného opatření navrženo, strana se tím vzdala práva řešit svůj spor v rozhodčím řízení. V jiných státech naopak uzavření rozhodčí smlouvy znamenalo, že se strany zároveň vzdávají podpory soudu i ve věci vydávání předběžných opatření.¹⁴⁹ V současné době je všeobecně přijatá koncepce, kdy strany mohou požádat soud o vydání předběžného opatření bez toho, aby ztratily právo vést rozhodčí řízení.¹⁵⁰

2.3.1.1 Pravomoc rozhodčího tribunálu

O poznání významnějším problémem se tak stala otázka, zda a případně za jakých podmínek může předběžná opatření vydávat také rozhodčí tribunál. Přestože převládající právní úprava již dává tribunálu pravomoc vydávat předběžná opatření, některé státy stále zůstávají v tomto směru konzervativní a jedinou možností je obrátit se s návrhem na vydání na národní soud.¹⁵¹

Hlavním reprezentantem převládajícího názoru je čl. 17 Model law, který stanoví:

„Pokud není stranami ujednáno jinak, rozhodčí tribunál může na návrh jedné ze stran nařídit jakékoliv straně přijmout ochranné předběžné opatření, které tribunál považuje za nezbytné s ohledem na povahu předmětu sporu. Tribunál může v souvislosti s tímto opatřením požadovat po jakékoliv straně poskytnutí přiměřené záruky.“

Velice podobným způsobem je vydávání předběžných opatření rozhodčím tribunálem upraveno i v rozhodčích pravidlech jednotlivých rozhodčích institucí.¹⁵²

Když už národní úprava umožní rozhodčím tribunálům vydávat předběžná opatření, je nezbytné také stanovit podmínky, za jakých může být toto opatření vydáno. Takové vymezení je obsaženo například v čl. 17A Model Law, kde je

¹⁴⁹ Např. rozhodnutí *McCreary Tire & Rubber Co. v. CEAT SpA* (1974).

¹⁵⁰ V některých právních úpravách je výslovně stanoveno, že se strany mohou obrátit se svým návrhem na vydání předběžného opatření na soud bez toho, aby to mělo vliv na platnost rozhodčí smlouvy. (čl. 15 japonského arbitrážního zákona; § 1033 německého arbitrážního zákona; čl. 26 odst. 9 UNCITRAL Rules; čl. 28 odst. 2 ICC Rules).

¹⁵¹ Např. Argentina (čl. 753 národního občanského a obchodního soudního řádu), Itálie (čl. 818 občanského soudního řádu), Čína (čl. 68 arbitrážního zákona).

¹⁵² Např. čl. 26 UNCITRAL Rules; čl. 25 LCIA Rules; čl. 21 ICDR International Rules.

uvedeno, že rozhodčí tribunál může vyhovět straně navrhuující předběžné opatření pouze v případě, že: a) existuje riziko nenapravitelných škod, pokud opatření nebude vydáno; b) škoda, která hrozí navrhovateli, musí být vyšší, než škoda, která vznikne protistraně v souvislosti s vydáním opatření; c) je reálná šance, že navrhovatel bude úspěšný ve věci samé.

Další zcela zásadní otázkou je formální postup při vydání předběžného opatření. Ve většině zemí je možné, aby rozhodčí tribunál vydal předběžné opatření pouze v případě, že obě strany mají dopředu příležitost se k návrhu vyjádřit. Mnoho kontroverzí naopak vyvolává diskuze o tom, zda by měl mít tribunál právo vydávat předběžná opatření *ex parte*, tj. na návrh jedné strany a bez předchozího projednání s protistranou. Taková opatření mají samozřejmě svůj smysl, pokud hrozí například převedení aktiv na jinou osobu nebo jiné zmařené účelu. Otázkou však zůstává, zda je takový postup slučitelný s konsenzuální podobou rozhodčího řízení.¹⁵³

Na toto téma proběhla na půdě UNCITRAL diskuze o budoucí úpravě předběžných opatření, která vyústila v kompromis zanesený do revidovaného znění Model Law.¹⁵⁴

V čl. 17B byl definovaný nový pojem „preliminary order“¹⁵⁵, který bývá používán výhradně v souvislosti s předběžným opatřením *ex parte*. Návrh na vydání tohoto druhu předběžného opatření musí být podán společně s návrhem na obecné „interim measure“, který bude následně neprodleně po udělení „preliminary order“ standardním způsobem projednán s protistranou. Výše zmíněný kompromis spočívá v tom, že toto „preliminary order“ je účinné pouze 20 dní, přičemž poté ho po projednání s druhou stranou může rozhodčí soud potvrdit nebo pozměnit prostřednictvím „interim measure“. Pokud jej rozhodčí soud nepotvrdí ani nezruší, předběžné opatření po 20 dnech pozbyde účinnosti.

Dalším zcela zásadním rozdílem je úprava zakotvená v čl. 17C odst. 5 Model Law, podle kterého „preliminary order“ zavazuje strany sporu, ale nemůže být na rozdíl od „interim measure“ vynucována národním soudem. Toto ustanovení ve svém důsledku znamená, že předběžná opatření *ex parte* vydávaná rozhodčím tribunálem

¹⁵³ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 323.

¹⁵⁴ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 323 – 324.

¹⁵⁵ Nejčastěji se termín předběžné opatření překládá do angličtiny jako „interim measure“. Termín „preliminary order“ taktéž znamená předběžné opatření, které má však určité vlastnosti, které ho od běžného „interim measure“ odlišují.

jsou i v zemích, které přijaly Model Law, prakticky nepoužitelná. Mnoho procesních pravidel rozhodčích institucí potom, ať už explicitně nebo implicitně, tento způsob vydávání předběžných opatření vylučuje úplně.¹⁵⁶

2.3.1.2 Předběžná opatření vydávaná soudem

Jak již bylo výše naznačeno, přestože většina právních úprav států dovoluje, aby rozhodčí tribunály vydávaly předběžná opatření, reálně může nastat hned několik situací, kdy je nezbytná podpora ze strany národních soudů. V této souvislosti rozlišujeme těchto pět základních případů:¹⁵⁷

1) Tribunál nemá pravomoc

Již na počátku této kapitoly bylo zmíněno, že i v dnešní době existují státy jako například Argentina, Itálie, Čína nebo také Česká republika, které neumožňují rozhodčím tribunálům vydávat předběžná opatření. Jestliže je sudiště právě v takovém státě, stranám nezbyde nic jiného, než se s návrhem na vydání předběžného opatření obrátit na soud.

2) Ještě nebyl ustaven rozhodčí tribunál

Je logické, že rozhodčí tribunál nemůže vydávat předběžná opatření do chvíle, kdy je ustaven. Pokud tedy nastane situace, která vyžaduje vydání předběžného opatření ještě před ustavením rozhodčího tribunálu, je většinou¹⁵⁸ jedinou možností podat návrh na jeho vydání u soudu.¹⁵⁹

Nejtypičtějším druhem předběžného opatření pro tento případ je zřejmě opatření k zachování důkazů, tj. zajištění, aby důkaz nebyl zničen dříve, než dojde k jeho provedení. Jestliže je tedy například spor o kvalitu nějaké komodity, měla by být náležitě zdokumentována dříve, než se zkaží nebo je dále prodána. Podobnou situací může být spor o kvalitě nějaké části stavby, ohledně které by měl být minimálně proveden nezávislý znalecký posudek dříve, než se bude pokračovat stavbě a tato část bude zastavena.¹⁶⁰

¹⁵⁶ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 210.

¹⁵⁷ Dělení viz BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration*: [student version]. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 445 – 447.

¹⁵⁸ Některé rozhodčí instituce umožňují v případě mimořádné situace vydání předběžného opatření „nouzovým rozhodcem“, který má v těchto záležitostech pravomoc až do sestavení tribunálu. (Např. čl. 29 ICC).

¹⁵⁹ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration*: [student version]. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 445 – 446.

¹⁶⁰ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration*: [student version]. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 453 – 454.

3) Předběžné opatření se týká třetí strany

Jednou ze základních zásad rozhodčího řízení je to, že pravomoc rozhodců je limitována pouze na strany sporu. Tento fakt je patrný také z již jednou citovaného čl. 17 Model Law, který říká, že „*rozhodčí tribunál může na návrh jedné ze stran nařídit jakékoliv straně přijmout ochranné předběžné opatření*“. Jestliže tedy bude zmrazovací předběžné opatření vydané tribunálem adresováno například bance, která drží vklady žalovaného, nebude nijak vynutitelné.

Tento druh zmrazovacích opatření však není zdaleka jediným případem, kdy je třeba se s návrhem obrátit na soud, protože je do sporu „zatažena“ třetí strana. Dalším častým případem je situace, kdy je třeba vyslechnout svědka nebo zajistit důkazy od třetí osoby, pokud se není ochotna poskytnout svědectví nebo důkazy dobrovolně. Možnost této asistence ze strany soudu je zakotvena například v čl. 27 Model Law, který stanoví:

„Rozhodčí tribunál nebo strana se souhlasem rozhodčího tribunálu může požádat příslušný soud tohoto Státu o asistenci v zajišťování důkazů. Soud může vyhovět této žádosti v rámci své pravomoci a podle svých pravidel k zajišťování důkazů.“

Ani tato úprava však často není dostatečná, neboť dává soudu pravomoc k zajištění poskytnutí svědectví nebo důkazů pouze na území daného státu. Vezmeme-li v úvahu, že si strany vybírají sudiště tak, aby se jednalo o neutrální místo, se kterým pokud možno nemá žádná strana nic společného, je zřejmé, že ani národní soudy při zajišťování důkazního materiálu často mnoho pomoci nemohou a důkazy zůstanou neprovedeny.¹⁶¹

Průlomem, který by do budoucna mohly následovat i další státy, je rozhodnutí Nejvyššího soudu ve Spojených státech z roku 2006 v případě *Intel Corp v Advanced Micro Devices, Inc*, které prolomilo do té doby uznávaný výklad čl. 1782 Federálních pravidel o civilním procesu Spojených států. V tomto ustanovení je umožňuje soudu nařídit osobě, která má bydliště nebo se zdržuje v jeho obvodu, aby poskytla svědectví nebo důkazy pro potřebu zahraničního nebo mezinárodního senátu, a to na žádost jakékoliv osoby, která prokáže právní zájem. Zatímco všechna dřívější

¹⁶¹ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 454 – 455.

rozhodnutí¹⁶² interpretovala dané ustanovení tak, že se pod pojmem „senát“ rozumí pouze obecné soudy, v novém rozhodnutí soud určil, že soudy mohou poskytovat asistenci i dalším útvarům s rozhodovací pravomocí.

4) Problémy s výkonem

Mnoho právních úprav zvláště neupravuje soudní výkon předběžných opatření, který se tak řídí obecnou úpravou výkonu rozhodčích nálezů, což způsobuje v konečném důsledku značnou právní nejistotu.¹⁶³

Tato nejistota spočívá v tom, že vykonány často mohou být jen „finální“ rozhodnutí, přičemž není jednotný názor na to, zda je možné považovat předběžné opatření za finální rozhodnutí.¹⁶⁴

Například australská judikatura tuto otázku řeší následovně: *„Je sice pravda, že platné předběžné opatření je v určitém smyslu závazné pro strany rozhodčí smlouvy (...) předběžné opatření, které může být zrušeno, pozastaveno, změněno nebo obnoveno nemůže být považováno za „finální“.“*¹⁶⁵

Přesně opačný názor naopak zastává judikatura ve Spojených státech, podle které by mělo být předběžné opatření považováno za finální rozhodnutí, protože jeho účelem není dosažení nějakého dalšího závěru, ale je samo tímto závěrem.¹⁶⁶

Za účelem odstranění této nejistoty přijaly některé státy zvláštní ustanovení týkající se výkonu předběžných opatření vydaných rozhodčím tribunálem. Jedním z prvních ustanovení svého druhu je čl. 183 odst. 2 švýcarského zákona o mezinárodním právu soukromém, který stanoví: *„Jestliže strana nedodrží tribunálem vydané předběžné opatření, rozhodčí tribunál může požádat o asistenci příslušný soud.“*

Ještě dále pokročila úprava v revidovaném znění Model Law v čl. 17H odst. 1:

„Předběžné opatření vydané rozhodčím tribunálem by mělo být uznáno jako závazné a, pokud nebude tribunálem stanoveno jinak, vykonáno na základě žádosti směřované příslušnému soudu, a to bez ohledu na stát, ve kterém bylo vydáno.“

I přes toto ustanovení se dá říci, že mezinárodní výkon předběžných opatření vydaných rozhodčím tribunálem není možný příliš často, a proto se více doporučuje

¹⁶² Např. případ *National Broadcasting Co, Inc v Bear Stearns & Co, Inc*; případ *Republic of Kazakhstan v Biedermann International*.

¹⁶³ Např. §12 odst. 7 singapurského zákona o mezinárodní arbitráži; čl. 9 indického zákona o arbitráži a conciliaci.

¹⁶⁴ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 211 – 212.

¹⁶⁵ *Resort Condominiums Int'l Inc. v. Bolwell* (Queensland S. Ct. 1995).

¹⁶⁶ *Southern Seas Nav. Ltd v. Petroleus Mexicanos of Mexico City* (1985).

podání návrhu na vydání předběžného opatření k soudu v místě výkonu tohoto opatření.¹⁶⁷

5) Předběžná opatření *ex parte*

Jak již bylo výše uvedeno, zdaleka ne všechny právní úpravy umožňují rozhodčímu tribunálu vydávat předběžná opatření *ex parte*, a pokud ano, jejich vynucení národním soudem není možné. Z tohoto důvodu se doporučuje obracet se s návrhem na vydání tohoto druhu předběžného opatření raději k národnímu soudu.

2.3.1.3 *Anti-suit injunction*

Anti-suit injunction je zvláštním druhem zakazujícího nebo naopak donucovacího opatření, jehož účelem je zamezit paralelnímu řízení „na více frontách“. Tento právní institut, oblíbený zejména ve státech, jejich právní systém je založený na common law, je však v mnoha případech dosti kontroverzní a jeho soulad se základními zásadami mezinárodní obchodní arbitráže je přinejmenším diskutabilní.

Rozlišujeme základní tři druhy *anti-suit injunction*, které se mezi sebou liší tím, kdo je vydal, a tím, v čí jsou prospěch.

1) Opatření vydaná rozhodčím soudem k zákazu soudního řízení

První důležitou otázkou, na kterou není úplně jednoznačná odpověď, je, zda má tribunál pravomoc vydat opatření, které straně zakazuje obrátit s žalobním návrhem na soud.

Např. Emmanuel Gaillard se domnívá, že rozhodčí tribunál tuto pravomoc má, protože v režimu Model Law tento typ opatření spadá pod čl. 17 odst. 2 písm. b) a naplňuje tedy vymezení pro „běžné“ předběžné opatření. Tento článek vymezuje předběžné opatření následovně:

„Předběžné opatření je jakékoliv opatření dočasné povahy, ať již ve formě rozhodnutí či jakékoliv jiné, kterým rozhodčí tribunál kdykoliv před vynesením závěrečného rozhodnutí, kterým spor definitivně rozhodnut, zakazuje straně konat způsobem nebo zdržet se takového konání, které může způsobit bezprostřední újmu rozhodčímu řízení.“¹⁶⁸

¹⁶⁷ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration*: [student version]. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 446.

¹⁶⁸ GAILLARD, Emmanuel in DUARTE, Ricardo Q. *Anti-suit injunctions in the context of international commercial arbitration*. Dostupné na: <http://www.trenchcrossiewatanabe.com.br/noticias/Antitruste%20texto%20integral.pdf>

Tento článek podle jeho názoru umožňuje rozhodci „vydat opatření k ochraně integrity rozhodčího řízení před obstruktivními taktikami stran“.

Argumenty proti naopak zaznívají z méně „proarbitrážních“ zemí, kde je možnost přezkoumání soudem daleko vyšší hodnotou než hladký průběh rozhodčího řízení. Jako příklad je možné zmínit Brazílii, kde málem došlo ke zrušení zákona o arbitráži tamějším Nejvyšším soudem z důvodu, že rozhodčí řízení brání stranám být slyšen před soudem. Je proto pochopitelné, že opatření k zákazu zahájení paralelního soudního řízení je v místních poměrech nepřijatelné.¹⁶⁹

2) Opatření vydaná soudem k zákazu rozhodčího řízení

O tomto druhu opatření, jehož přesnější označení je *anti-arbitration injunction*, se vedou pravděpodobně největší diskuze, a to hned z několika důvodů.

Například podle bývalého prezidenta ICC Stephena Schwebela jsou tato opatření v rozporu s Newyorskou úmluvou a základními principy mezinárodního práva.¹⁷⁰ Dalším argumentem proti je fakt, že je v rozporu se zásadou pravomoc – pravomoc a zbavuje tím rozhodčí soud rozhodovat o své pravomoci. Toto opatření přitom není nutné, protože soud bude mít při výkonu rozhodčího nálezu stejně poslední slovo v rozhodování o pravomoci rozhodčího tribunálu.¹⁷¹

Možná ještě větším argumentem proti tomuto druhu opatření je jeho časté zneužívání v případě, že jednou stranou sporu je stát nebo společnost ovládaná státem. Pravděpodobně nejznámějším případem je *Himpurna California Energy v. Indonesia*, kde se indonéské soudy všemožně snažily tímto druhem opatření zakázat rozhodčímu tribunálu pod hrozbou značné pokuty pokračovat v řízení, protože objektivně byla jejich naděje na úspěch ve sporu velice malá. Je přitom možné, že kdyby rozhodčí smlouva neumožňovala přesunutí sídla arbitráže do Nizozemí, vedlo by toto opatření k odepření spravedlnosti.¹⁷²

3) Opatření vypadá soudem ve prospěch arbitráže a k zákazu jiného řízení u soudu

¹⁶⁹ DUARTE, Ricardo Q. Anti-suit injunctions in the context of international commercial arbitration. Dostupné na: http://www.trenchcrossiewatanabe.com.br/noticias/Antitruste%20texto_integral.pdf.

¹⁷⁰ SCHWEBEL, Stephen M. *AntiSuit Injunctions in International Arbitration - An Overview*, in IAI Series on international arbitration No. 2, *Antisuit injunctions in international arbitration* No. 5. (E.Gaillard ed., 2005), s. 10-11.

¹⁷¹ DUARTE, Ricardo Q. Anti-suit injunctions in the context of international commercial arbitration. Dostupné na: http://www.trenchcrossiewatanabe.com.br/noticias/Antitruste%20texto_integral.pdf.

¹⁷² BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 458 – 460.

Jak již bylo výše uvedeno, ne vždy má rozhodčí tribunál prostředky k vynucení vlastního rozhodnutí, a proto je v některých případech nutná asistence soudu týkající se předběžných opatření. Jednou z možností, jak může obecný soud pomoci hladkému průběhu rozhodčího řízení, je vydání opatření zakazující druhé straně zahájit soudní řízení. Ani v tomto případě však není situace úplně jednoduchá.

O tom svědčí například tzv. případ *Pertamina*¹⁷³, kdy strany vedly po vynesení rozhodčího nálezu současně několik řízení ohledně výkonu a zrušení tohoto nálezu. Obě strany zároveň požádali své národní soudy o vydání opatření k zákazu řízení zahájeného protistranou, v důsledku čehož nebylo možné vykonat rozhodčí nález ještě mnoho let po jeho vydání.

K přípustnosti těchto opatření v Evropské unii se také vyjádřil Evropský soudní dvůr v případě *Allianz Spa v. West Tankers, Inc.*, kde říká, že „soud členského státu nemá právo zakázat straně zahájit soudní řízení nebo v něm pokračovat na základě skutečnosti, že je takové jednání v rozporu s rozhodčí smlouvou.“¹⁷⁴ Toto rozhodnutí tak znamená konec *anti-suit injunctions* k zajištění výkonu rozhodčí smlouvy v případě, že budou do případu zapojeny soudy dvou členských států Evropské unie.

2.3.1.4 Předběžná opatření a jiné procesní úkony v České republice

1) Procesní úkony v případě, že nemají rozhodci pravomoc (dokazování)

Stejně jako je tomu jinde ve světě, také v České republice jsou pravomoci rozhodců limitované, a proto mohou nastat situace, kdy rozhodci nemohou nějaký procesní úkon provést, například proto, že se dotýká třetí osoby (výslech svědka). V takovém případě tento procesní úkon provede podle § 20 odst. 2 ZoŘŘ soud na dožádání rozhodců. Velmi důležité je také to, že soud je povinen dožádání vyhovět, nejde-li o procesní úkon podle zákona nepřípustný. Věcně a místně příslušný je okresní soud, v jehož obvodu má být úkon proveden (§ 42 odst. 1 ZoŘŘ) nebo v jehož obvodu se rozhodčí řízení koná.¹⁷⁵

Soud by v rámci dožádání neměl ani posuzovat platnost rozhodčí smlouvy, neboť v této fázi řízení, neboť v této fázi řízení mohou svou pravomoc zkoumat pouze sami rozhodci. Mírně se naopak různí názory na to, zda jsou rozhodci povinni

¹⁷³ *Karaha Bodas Company, L.L.C. v Perusahaan Pertambangan Minyak Dan Gas Bumi Negara*

¹⁷⁴ Případ C-185/07 2009 E.C.R., 2009 WL 303723.

¹⁷⁵ LISSE, Luděk. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, 2012, s. 445.

soudu doložit svou pravomoc, například předložením rozhodčí smlouvy. Zatímco podle některých názorů rozhodčí smlouvu není třeba předkládat¹⁷⁶, Alexander Bělohlávek se domnívá, že „v rámci osvědčení transparentnosti ustavení rozhodce do funkce“ je možné od rozhodce požadovat např. čestné prohlášení nebo právě předložení rozhodčí smlouvy.¹⁷⁷

2) Předběžná opatření

Česká úprava předběžných opatření soudu v rozhodčím řízení se nachází v § 22 ZoRŘ:

„Ukáže-li se v průběhu rozhodčího řízení nebo i před jeho zahájením, že by mohl být ohrožen výkon rozhodčího nálezu, může soud na návrh kterékoli strany nařídit předběžné opatření.“

Vzhledem k tomu, že ZoRŘ předběžná opatření blíže neopravuje, je třeba postupovat podle § 74 a násl. OSŘ. Specifikem předběžných opatření v rozhodčím řízení je však zúžení podmínek k vydání předběžného opatření na situace, kdy by mohl být ohrožen výkon rozhodčího nálezu. Vydání předběžného opatření tak není možné v rozhodčím řízení navrhnout pouze k zatímní úpravě vztahů mezi stranami.¹⁷⁸

Další podmínkou předběžných opatření je to, že jeho vydání mohou navrhnout pouze samy strany a nikoliv rozhodci. Vzhledem k tomu, že mohou nastat případy, kdy by tato možnost byla vhodná, dá se toto omezení hodnotit jako mírný nedostatek české právní úpravy.

Tím hlavním nedostatkem však bezesporu je fakt, že podle ZoRŘ mohou předběžná opatření vydávat výhradně soudy a rozhodcům není v tomto, na rozdíl od některých států, dána ani omezená pravomoc. O určité tradičnosti a rigidnosti v tomto směru vypovídá též Kleinův komentář:

„Skutečnost, že předběžná opatření i pro účely úpravy vztahů účastníků rozhodčího řízení vydávají obecné soudy, umožňuje mimo jiné i to, aby soudy v rámci předběžného opatření uložily povinnosti a omezení třetím osobám, které

¹⁷⁶ Srov. LISSE, Luděk. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, 2012, s. 446.

¹⁷⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2004, XXII, s. 166.

¹⁷⁸ LISSE, Luděk. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, 2012, s. 446.

*nejsou a nebudou účastníky rozhodčího řízení. Takové rozhodnutí by bylo v případě, že by jej měl vydat rozhodčí soud, jen stěží obhajitelné.*¹⁷⁹

I přes tento názor se dá absence pravomoci rozhodců k vydání předběžného opatření účinného být jen vůči stranám sporu hodnotit jako určitý deficit.

2.4 Kontrolní funkce soudů – zrušení rozhodčího nálezu

Strany jsou během celého rozhodčího řízení již od podání žalobního návrhu žalobcem věnovat nuceny vynakládat mnoho úsilí, času a zejména finančních prostředků k tomu, aby maximalizovaly své šance na úspěch ve sporu, jehož výsledek může mít někdy extrémní vliv na dalším fungování celé společnosti. Právě proto je vydání rozhodčího nálezu často považováno za moment vysvobození. Bohužel ani úspěch v této „bitvě“ nemusí znamenat konečné vítězství. Stále ještě existují instituty zrušení rozhodčího nálezu a uznání a výkon rozhodčího nálezu, které dávají poslední slovo národním soudům.

2.4.1 Obecný právní rámec

Ideálním případem pro neúspěšnou stranu je dosažení zrušení rozhodčího nálezu, které spor vrací znovu na počátek a znamená v drtivé většině případů nemožnost domoci se uznání a výkonu nálezu v kterékoliv další zemi.¹⁸⁰ Příslušným k tomu to rozhodnutí je soud v místě sudiště nebo soud země, jehož právním řádem se rozhodčí řízení řídilo. Přestože rozhodčí pravidla stran často stanoví, že rozhodnutí je konečné a pro strany závazné, právní řád sudiště obvykle umožňuje nějaký způsob, jakým se domáhat zrušení rozhodčího nálezu.

S tímto případem výslovně počítá i Newyorská úmluva, když stanoví:

*„Uznání a výkon nálezu mohou být odepřeny na žádost strany, proti níž je nález uplatňován, pouze tehdy (...) že nález se dosud nestal pro strany závazným nebo **byl zrušen** nebo že jeho výkon byl odložen příslušným **orgánem země, v níž nebo podle jejíhož právního řádu byl vydán.**“¹⁸¹*

Toto ustanovení dává zároveň každé zemi volnost, aby si sama upravila podmínky, za kterých bude moci národní soud rozhodčí nález zrušit.

¹⁷⁹ KLEIN, Bohuslav a Martin DOLEČEK. *Rozhodčí řízení*. Vyd. 1. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2007, s. 112.

¹⁸⁰ Ve výjimečných případech je možné, aby soud uznal a vykonal též rozhodčí nález, který byl v místě sudiště zrušen. Blíže vysvětleno v kapitole 2.5.2.

¹⁸¹ Čl. 5 odst. 1, písm. e) Newyorské úmluvy.

Jednou z podstatných podmínek je lhůta, ve které se může neúspěšná strana zrušení rozhodčího nálezu domáhat. Přestože se tato lhůta v jednotlivých zemích liší, zpravidla bývá kvůli zvýšení právní jistoty poměrně krátká. Například Model Law stanoví prekluzivní lhůtu tři měsíce od doručení rozhodčího nálezu.¹⁸²

Je třeba dodat, že většina právních řádů také s ohledem na Newyorskou úmluvu a Model Law nepovažuje finalitu a závaznost za prázdňá slova a skutečně se snaží omezovat případy, kdy je třeba rozhodčí nález zrušit, na minimum.¹⁸³ Také Evropský soudní dvůr se ve svém rozhodnutí vyjádřil, že „*je v zájmu efektivního rozhodčího řízení, aby byl přezkum rozhodčích nálezů limitován a aby zrušení rozhodčího nálezu nebo odmítnutí jeho výkonu bylo možné jen ve výjimečných případech.*“¹⁸⁴

Příkladem může být úprava prosazovaná mnoha státy¹⁸⁵ a rozhodčími institucemi¹⁸⁶, podle které není možné napadnout rozhodčí nález z důvodu, který nebyl namítán již v průběhu rozhodčího řízení. Typickým příkladem je nemožnost zrušení rozhodčího nálezu z důvodu neplatnosti rozhodčí smlouvy v případě, že strana nevznesla tuto námitku již v rámci řízení (nejčastěji ještě než začala jednat ve věci samé).

2.4.2 Důvody pro zrušení rozhodčího nálezu

Přestože má každý stát právo stanovit si vlastní důvody, pro které může být rozhodčí nález zrušen, jsou tyto důvody v různých státech velmi podobné. Tyto důvody je možné rozdělit do 3 základních skupin:

- jurisdikční důvody;
- procesní důvody;
- důvody týkající se hmotného práva.

2.4.2.1 Jurisdikční důvody

Do této skupiny často patří důvody, které by měly být stranami namítány již na počátku rozhodčího řízení, a proto se může stát, že soudy požadavku strany, která

¹⁸² Čl. 34 odst. 3 Model Law.

¹⁸³ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 588.

¹⁸⁴ *Eco Swiss China Time Ltd v Benetton Int'l NV*, C-126/97.

¹⁸⁵ Např. rozsudek Apelačního soudu v Paříži v případě *SA Caisse Fédérale de Crédit Mutuel du Nord de la France v Banque Delubac et Compagnie* (2001); čl. 73 anglického arbitrážního zákona; čl. 1704 odst. 5 belgického soudního zákoníku.

¹⁸⁶ Čl. 33 ICC Rules; Čl. 30 UNCITRAL Rules; Čl. 25 ICRD; Čl. 32 odst. 1 LCIA Rules.

na tyto nedostatky upozorňuje až nyní, nevyhoví ani v případě, že by byly jinak všechny podmínky pro zrušení rozhodčího nálezu splněny.¹⁸⁷ Nejčastější postup v případě uplatnění takové námitky je, že tribunál vydá rozhodnutí, ve kterém rozhodne o své pravomoci. Toto rozhodnutí Model Law výslovně považuje za finální a je možné ho napadnout u národního soudu ve lhůtě 30 dní.¹⁸⁸

V případě, že rozhodčí tribunál rozhodl o své pravomoci až v rozhodnutí ve věci samé, může být rozhodčí nález zrušen kvůli neplatnosti rozhodčí smlouvy nebo z důvodu, že předmět sporu nespadá do rámce rozhodčí smlouvy.¹⁸⁹

Do jurisdikčních také spadají případy, kdy tribunál rozhodne o záležitostech, o jejichž rozhodnutí je strany ve svých podáních nežádaly, nebo vítězná straně přizná více, než ona sama požadovala.

Konečně, do této skupiny je možné též zařadit situace, kdy spor není objektivně arbitrabilní (daný stát neumožňuje, aby byl tento druh sporů rozhodován v rozhodčím řízení, a ponechává výlučné právo rozhodovat národním soudům).¹⁹⁰

2.4.2.2 Procesní důvody

I přes odloučenost rozhodčího řízení od soudního systému je stále vyžadováno naplnění alespoň základních standardů soukromého procesního práva, které garantují, že rozhodčí řízení bude spravedlivé. Například Model Law upravuje tyto důvody následovně:

„Rozhodčí nález může být zrušen, jestliže strana požadující jeho zrušení nebyla náležitě informována o jmenování rozhodce nebo zahájení rozhodčího řízení nebo jí bylo jinak znemožněno vyjádřit se k případu.“¹⁹¹

Obecně lze říci, že často nebývá problém v tom, že by řízení nerespektovalo tyto základní principy, ale spíše s tím, že řízení není vedeno v souladu s formálními požadavky na proces, kterými se některé právní úpravy snaží tyto standardy dodržovat. Zdaleka ne všechny státy se totiž spokojí s minimalistickou úpravou, ve které jsou jen obecně uvedeny základní principy¹⁹², a reguluje strany o poznání více. Pokud se nepodaří naplnit požadavky takové právní úpravy, jedná se o důvod ke zrušení rozhodčího nálezu. Například ve Spojených státech bylo judikováno, že

¹⁸⁷ MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 205 - 206; blíže také viz kapitola 2.4.1.

¹⁸⁸ Čl. 16 odst. 3 Model Law.

¹⁸⁹ Čl. 34 odst. 2 písm. a), bod (i) a (iii).

¹⁹⁰ Čl. 34 odst. 2 písm. b), bod (i).

¹⁹¹ Čl. 34 odst. 2 písm. a), bod (ii).

¹⁹² Takovouto úpravu má například Francie.

důvodem ke zrušení rozhodčího nálezu je skutečnost, že se ve věci nekonalo žádné ústní jednání.¹⁹³ Právě to, že každý právní systém má úplně jiné představy o tom, co je klíčové, aby proces mohl být prohlášen za spravedlivý, může znamenat značné problémy nejen resultující ve zrušení rozhodčího nálezu ve státě jeho vydání, ale také v neuznání a nevykonání rozhodčího nálezu v zahraničí podle Newyorské úmluvy.¹⁹⁴

Do skupiny procesních důvodů patří také případy, kdy sestavení rozhodčího tribunálu nebo řízení samotné neprobíhá podle dohody stran. Jako příklad je možné uvést situaci, kdy se strany ujednají, že rozhodce musí splňovat určité náležitosti (například mít právnické vzdělání), a jedna ze stran jmenuje rozhodce, který danou podmínku nenaplní. Tato ujednání by ztrácela na relevanci pouze v případě, že by byla v rozporu s kogentními ustanoveními práva sudiště.¹⁹⁵

2.4.2.3 Důvody týkající se hmotného práva

Obecně platí zásada, že pokud má tribunál pravomoc rozhodovat a řídí se přitom správnými procesními pravidly, není možné rozhodčí nález zrušit, a to bez ohledu na to, zda je kvalitní nebo ne. Takové rozhodnutí je potom konečné a závazné pro obě strany. V omezeném rozsahu však přece jenom mají národní soudy pravomoc rozhodčí nález přezkoumat a v případě nejzávažnějších pochybení nebo nedostatků jej zrušit. Určení, kde se tato rovnováha nachází, je však velmi obtížné.

Mezi státy, které uplatňují pouze minimální kontrolu, patří například Francie nebo Švýcarsko, kde se dokonce nešvýcarské strany mohou domluvit na úplném vyloučení soudní kontroly. Na druhém konci tohoto spektra je naopak Anglie, kde existuje hned několik způsobů kontroly včetně omezené možnosti podat odvolání z důvodu nesprávného právního posouzení věci rozhodčím tribunálem.¹⁹⁶ I zde je však odvolání možné pouze v případě, že se hlavní smlouva řídí anglickým hmotným právem a že je právní posouzení očividně nesprávné. Kromě toho je stranám umožněno v rozhodčí smlouvě možnost podání odvolání vyloučit.¹⁹⁷

¹⁹³ Rozhodnutí *Parsons Whittmore Overseas Co Inc v Societé Générale de l'Industrie du Papier* (1974).

¹⁹⁴ Čl. V, odst. 1, písm. b) Newyorské úmluvy.

¹⁹⁵ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 606.

¹⁹⁶ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 606 – 608.

¹⁹⁷ Část 69 anglického arbitrážního zákona; blíže též MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 207 – 208.

Zvláštním případem je zrušení rozhodčího nálezu v případě, že je v rozporu s veřejným pořádkem („*orde public*“) státu sudiště. Takové ustanovení je obsaženo prakticky ve všech právních řádech buď přímo v zákoně¹⁹⁸, nebo alespoň prostřednictvím judikatury¹⁹⁹. Tento princip by tak měl být použit pouze v případě jasného rozporu se základními, závaznými právními pravidly, a ne v případech, kdy soud nesouhlasí s rozhodnutím tribunálu ve věci samé nebo jeho procesními usneseními.²⁰⁰

Jednoznačné vymezení neurčitého pojmu „veřejný pořádek“ je velmi obtížné, o čemž svědčí i komentář Karla Eliáše v důvodové zprávě k § 1 NOZ:

„Veřejný pořádek se osnova nepokouší blíže definovat, neboť to v právní normě není možné, stejně jako není možné právní normou definovat dobré mravy. Orientačně lze vyjít z pojetí, že veřejný pořádek není kategorie vlastní jen právu veřejnému, nýbrž že se jedná o kategorii prostupující celé právo, a že se jedná o pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu zdejší společnosti.“

Podle Hendrychova Právníckého slovníku je možnost uplatnění této zásady upravena takto:

„Zvláštní uplatnění zásady veřejného pořádku přichází v úvahu zejména také v případech, v nichž by se účinky právního řádu cizího státu, jenž by měl být aplikován v řízení o věcech s cizím (mezinárodním) prvkem, přičily zásadám společenského a státního zřízení ČR. Musí jít o takové zásady, na nichž je nutné bez výhrady trvat (např. pokud by šlo o úpravu diskriminující ženy, národnost, rasu apod., ale i např. o zásadu nutnosti doručovat účastníku řízení návrh na zahájení řízení).“

V České republice vychází úprava veřejného pořádku primárně z francouzského práva, kde má pravděpodobně v rámci kontinentálního právního systému svůj původ. Rozdíl oproti termínu *public policy* pocházejícího z anglosaského systému je ten, že se omezuje pouze na ochranu soukromoprávních zájmů, zatímco termín *public policy* v sobě zahrnuje i prvky veřejnoprávní.²⁰¹

¹⁹⁸ Čl. 34, odst. 2, písm. b), bod (i).

¹⁹⁹ Například rozhodnutí *United Paperworkers Int'l Union v. Misco, Inc.* vydané ve Spojených státech v roce 1987, kde soud uznal tento princip jako „specifickou aplikaci obecnějšího principu, pocházejícího z common law, že soud může odmítnout výkon smlouvy, která je v rozporu se zákonem nebo veřejným pořádkem“.

²⁰⁰ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 325.

²⁰¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním prvkem*. Právník, 2006, č. 11, s. 1275.

Tomuto problému se věnoval i Odvolací soud v Paříži, který použití principu *orde public* podmínil následovně:

*„Argument rozporu s veřejným pořádkem může být přijat pouze v případě, že výkon rozhodčího nálezu bude v nepřijatelném rozporu s naším veřejným pořádkem, přičemž tento rozpor se musí podstatně dotýkat základních právních pravidel nebo principů zásadní důležitosti.“*²⁰²

Určitým rizikem je, pokud je celý předmět sporu v zemi sudiště nepřijatelný nebo zakázaný. Dá se například očekávat, že národní soud v přísně islámských zemích by mohl zrušit rozhodčí nález, který by se týkal dodávek alkoholu.²⁰³

Z tohoto důvodu se začínají objevovat nové tendence směřující ke konceptu mezinárodnímu veřejnému pořádku („*orde public international*“), který je jich zakotven ve francouzském občanském procesním řádu. Zatímco místní rozhodčí nálezy se řídí čistě národním veřejným pořádkem, na mezinárodní rozhodnutí se vztahuje veřejný pořádek mezinárodní, který prakticky eliminuje riziko zrušení rozhodčího nálezu kvůli skutečnosti, která v převážné většině zemí není považována za nepřijatelnou.²⁰⁴

2.4.3 Zrušení rozhodčího nálezu v České republice

Česká právní úprava, která se nachází v § 31 a násl. ZoRŘ, je naprosto standardní a lze říci, že ničím výrazně nevybočuje z úprav většiny moderních států. To znamená, že zde nalezneme prakticky všechny výše uvedené a blíže popsané důvody ke zrušení rozhodčího nálezu. Konkrétní výčet těchto důvodů je zakotven v § 31 ZoRŘ (pro přehlednost jsou vynechány důvody, které se týkají výhradně spotřebitele):

- a) nález byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu,
- b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje,
- c) ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem,
- d) rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců,
- e) straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat,

²⁰² SA *Thalés Air Défence v. GIE Euromissile* (2004)

²⁰³ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 614.

²⁰⁴ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 326.

- f) rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému,
- i) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení.

Je nutno dodat, že se jedná o ustanovení kogentní a že výčet případů, kdy je možné domáhat se zrušení rozhodčího nálezu, je taxativní. To znamená, že není možné podmínky pro přezkum předem smluvně zúžit nebo rozšířit ani se práva na soudní přezkum předem vzdát, jak to umožňuje například švýcarská úprava.²⁰⁵

Velmi „pro-arbitrážně“ je potom ve srovnání s některými státy²⁰⁶ upraven hmotněprávní přezkum rozhodčích nálezů. Ten je totiž výrazně omezen tím, že je možné rozpor s veřejným pořádkem a dobrými mravy namítat pouze ve spotřebitelských věcech, zatímco v obchodních sporech není rozpor s veřejným pořádkem důvodem ke zrušení rozhodčího nálezu.²⁰⁷

Stejně jako je tomu například v Model Law, lhůta k podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu je tři měsíce od jejího doručení straně, která se zrušení domáhá. Tento návrh přitom automaticky nemá za následek odklad vykonatelnosti, a proto je třeba o něj soud výslovně požádat podle § 32 odst. 2 ZoŘŘ. Soud takovému návrhu vyhová pouze v případě, že hrozí závažná újma nebo lze z návrhu na zrušení usuzovat, že je důvodný.

Kromě tohoto postupu ZoŘŘ v § 35 též umožňuje podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí, a to i po uplynutí tříměsíční prekluzivní lhůty. Podmínky pro vyhovění takovému návrhu jsou však poměrně přísné a předpokládají bezodkladné následné podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu. Návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí je možné podat v těchto případech:

- a) rozhodčí nález je stížen některou vadou uvedenou v § 31 písm. a), d) nebo f),
- c) strana nebyla zastoupena svým zákonným zástupcem,
- d) zástupce zastupoval stranu bez řádného zmocnění.

²⁰⁵ Blíže viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. prosince 2008, sp. zn. 32 Cdo 1452/2007.

²⁰⁶ Srov. např. čl. 34 odst. písm. b) UNCITRAL Model Law.

²⁰⁷ LISSE, Luděk. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, 2012, s. 561.

Naopak v souladu s aktuálními převažujícími trendy není možné se domáhat zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. b) nebo c), jestliže strana neuplatnila takový důvod, ač mohla, již v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé. Díky tomu je vyloučené, aby strana, která má podezření, že je rozhodčí smlouva neplatná nebo že rozhodce nemá pravomoc k projednání věci, tuto skutečnost namítala až po skončení rozhodčího řízení.

2.5 Uznání a výkon rozhodčího nálezu

Přestože v praxi neúspěšná strana ve většině případů akceptuje rozhodnutí rozhodčího soudu a splní svůj závazek dobrovolně, stále se objevují případy, kdy rozhodčímu nálezu odmítne vyhovět. V takové chvíli věřiteli nezbyde nic jiného než se domáhat výkonu rozhodčího nálezu v místě, kde má dlužník své aktiva. Vzhledem k tomu, že za místo sudiště bývají obvykle vybírána neutrální místa, se kterými nemá žádná ze stran nic společného, dá se předpokládat, že bude nutné rozhodnutí vykonat v jiné zemi, než ve které byl rozhodčí nález vydán.

Jak již bylo zmíněno v obecné části, právě uznání a výkon rozhodčích nálezů je jedním z hlavních argumentů na podporu mezinárodní arbitráže. Díky jiné podstatě rozhodčího řízení a skutečnosti, že rozhodčí nálezy nejsou tak úzce spojovány se státem jeho vydání, je spolupráce ve vzájemném uznávání rozhodčích nálezů o poznání snadnější, než je tomu u uznání a výkonu rozhodnutí soudu. I přes tento fakt musí rozhodčí nález, který není podle národní právní úpravy považován za domácí, projít řízením směřujícím k jeho uznání, což s sebou může přinášet určitá rizika. Až poté může následovat výkon rozhodčího nálezu podle obecných pravidel pro výkon exekučního titulu v dané zemi. Proces uznání přitom může probíhat v zásadě dvěma možnými způsoby:

- v samostatném řízení, jehož výsledkem je vydání rozhodnutí o uznání či vykonatelnosti, nebo
- ve společném řízení s výkonem rozhodčího nálezu. Jestliže jsou splněny podmínky pro uznání, je na rozhodčí nález nahlíženo jako na domácí a jako takový může být vykonán.²⁰⁸

²⁰⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 321 - 322.

Zcela klíčovou roli v procesu uznání a výkonu mezinárodních rozhodčích nálezů hraje Newyorská úmluva, blíže představená v kapitole 1.4.2, která nahradila Ženevský protokol a Ženevskou úmluvu. Její přijetí znamenalo podstatný pokrok v mezinárodní obchodní arbitráži zejména v podobě zjednodušení a zvýšení efektivity uznání a výkonu mezinárodních rozhodčích nálezů. Právě díky tomu je mnoho odborníků proti jejím úpravám a modernizaci, neboť se obávají možného narušení něčeho, co už mnoho let dobře funguje.²⁰⁹

2.5.1 Podmínky pro uznání a výkon

Ani Newyorská úmluva však nezahrnuje všechny případy, a proto aby mohlo být rozhodnutí rozhodčího soudu v jejím režimu uznáno a vykonáno, musí splňovat určité náležitosti. Musí je jednat o **zahraniční rozhodčí nález**, v **obchodním** sporu, který pochází z **právního vztahu** týkajícího se věci, jež **může být vyřízena rozhodčím řízením**, a to za splnění požadavku **reciprocity** uznání a výkonu.

1) Rozhodčí nález

Již v kapitole o výkonu předběžných opatření bylo zmíněno, že Newyorská úmluva upravuje pouze uznání a výkon rozhodčích nálezů²¹⁰, zatímco jiným rozhodnutím tuto možnost nedává. Aby rozhodnutí mohlo být považováno za rozhodčí nález, musí být vydáno na základě rozhodčí smlouvy, musí splňovat určité základní formální náležitosti pro rozhodčí nález a musí se jednat o rozhodnutí ve věci samé. Pokud tyto podmínky nejsou kumulativně splněny, nemůže být rozhodnutí uznáno.²¹¹

2) Obchodní vztah

Čl. I odst. 3 stanoví, že *„každý stát může při podpisu nebo ratifikaci prohlásit, že bude používat Úmluvy jen na spory vzniklé z právních vztahů smluvních či mimosmluvních, jež jsou pokládány podle jeho vnitrostátního právního řádu za spory obchodní.“*

Jestliže si stát tuto podmínku vyhradí, nemůže se věřitel domoci mezinárodního uznání a výkonu rozhodčího nálezu v režimu Newyorské úmluvy.

²⁰⁹ BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 634.

²¹⁰ Čl. I, odst. 1 Newyorské úmluvy.

²¹¹ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 369 – 370.

3) Právní vztah objektivně arbitrabilní

První podmínkou stanovenou v tomto bodě je, že se musí jednat o spory, které spory, které „vznikly nebo mohou vzniknout z určitého **právního vztahu smluvního** či *mimosmluvního*“.²¹² Toto omezení je objevuje v literatuře jen výjimečně, přičemž současně se zde uvádí, že v praxi jde jen o velmi ojedinělé případy.

O poznání důležitějším omezením je, že se spor může týkat pouze věci, která může být vyřízena rozhodčím řízením, tj. že věc je v daném státě objektivně arbitrabilní.²¹³

4) „Zahraniční“ rozhodčí nález

V Čl. I, odst. 1 Newyorské úmluvy se uvádí, že se „vztahuje pouze na uznání a výkon rozhodčích nálezů (...) vydaných na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon. Úmluva se vztahuje také na rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za nálezy místní (národní) ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.“

Nejdůležitější interpretační otázkou v tomto ustanovení je určení, jak má být vyloženo spojení „rozhodčí nález vydaný na území jiného státu“. Na tomto místě je třeba uplatnit zásadu, že za místo vydání rozhodčího nálezu je třeba považovat místo sudiště bez ohledu na to, zda tam byl rozhodčí nález skutečně vydán či nikoliv.²¹⁴

Druhá část tohoto ustanovení potom nechává prostor pro úpravu každému státu, aby si stanovil, které rozhodčí nálezy považuje za místní (národní). Nejčastěji bývá uplatňován teritoriální přístup, podle kterého rozhodčí nálezy vydané na území daného státu jsou považovány za domácí, zatímco nálezy vydané v jiném státu jsou označeny jako zahraniční. Z tohoto pojetí se vymyká přístup přijatý ve Spojených státech, podle kterého má být za zahraniční považován i takový rozhodčí nález, který byl vydán na území spojených států, pokud byl vydán na základě právní úpravy jiného státu.²¹⁵ Díky tomuto ustanovení tak mají země možnost samy si upravit podmínky pro zrušení domácích rozhodčích nálezů, zatímco případy, ve kterých může soud odmítnout uznání a výkon zahraničního rozhodčího nálezu, jsou stanovené taxativně Newyorskou úmluvou.

²¹² Čl. II, odst. 1 Newyorské úmluvy.

²¹³ Čl. II, odst. 1 Newyorské úmluvy.

²¹⁴ BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, 2012, s. 371.

²¹⁵ Rozhodnutí *Bergesen v. Joseph Muller Corp.* (1983).

5) Požadavek reciprocity

Čl. I odst. 3 Newyorské úmluvy dává státům možnost částečně si zúžit její působnost pouze na výkon mezinárodních rozhodčích nálezů vydaných ve státě, který je sám také členem Newyorské úmluvy. Z tohoto důvodu se doporučuje, aby si strany při výběru sudiště zvolily stát, který se sám členem Newyorské úmluvy a tak zabránily odmítnutí uznání ve státech, které tento požadavek reciprocity uplatňují.²¹⁶ Tím, jak neustále přibývá počet států, které Newyorskou úmluvu přijaly, se však i tato podmínka stává stále méně důležitou.

2.5.2 Odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu

Zatímco důvody opravňující zrušení rozhodčího nálezu soudem si může upravit každý stát dle svého uvážení, podmínky pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodčího nálezu jsou ve všech státech prakticky identické. Jedná se o taxativní výčet sedmi případů uvedených v čl. V Newyorské úmluvy, ve kterých soud může odmítnout uznat a vykonat rozhodčí nález. Ve všech ostatních případech je soud povinen zajistit uznání a výkon mezinárodního rozhodčího nálezu ve smyslu článku III Newyorské úmluvy. Pro interpretaci čl. V je možné zmínit rozhodnutí *United States Court of Appeals ve věci Parsons and Whittemore v. RAKTA*, kde se uvádí, že „schéma článku V odst. 1 Newyorské úmluvy odráží „pro-uznávací“ tendenci“.

Článek V je rozdělen do dvou částí. Zatímco v odstavci 1 je uvedeno pět důvodů pro odepření, které může soud zkoumat pouze v případě, že je strana namítá, ve druhém odstavci článku V jsou uvedeny důvody, které zkoumá soud ex officio. Ani v tomto případě však literatura nevyklučuje, aby tyto důvody strana namítla také.²¹⁷

Článek V Newyorské úmluvy obsahuje pro neuznání rozhodčího nálezu tento výčet důvodů:

„Odstavec 1:

- a) strany nezpůsobilé k jednání nebo neplatná rozhodčí smlouva;
- b) strana nebyla vyrozuměna o ustavení rozhodce nebo nemohla uplatnit své požadavky;

²¹⁶ Například Belgie, Česká republika, Čína, Německo, Velká Británie, kompletní seznam dostupný na těchto webových stránkách:

http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html.

²¹⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 327.

c) nález se týká sporu, pro který nebyla uzavřena rozhodčí smlouva nebo který není v mezích rozhodčí smlouvy;

d) složení rozhodčího soudu nebylo v souladu s ujednáním stran nebo v souladu se zákony země, kde se rozhodčí řízení konalo;

e) nález se dosud nestal pro strany závazným nebo byl zrušen nebo jeho výkon byl odložen v zemi, kde se rozhodčí řízení konalo.

Odstavec 2:

a) předmět sporu nemůže být předmětem rozhodčího řízení podle práva této země;

b) rozpor s veřejným pořádkem této země.“

Základním znakem pro možnost odepření výkonu je skutečnost, že důvody uvedené v čl. V Newyorské úmluvy jsou vyčerpávající, a proto nelze uznání a výkon rozhodčího nálezu odepřít z jiného důvodu. Tento fakt je možné dovodit z čl. V odst. 1, kde je uvedeno, že „uznání a výkon nálezu mohou být odepřeny (...) **pouze tehdy...**“.

Dalším podstatnou částí tohoto ustanovení je slovo „**mohou**“, ze kterého vyplývá, že národní soudy nejsou povinny uznání a výkon rozhodčího nálezu odepřít ani v případě, kdy byly podmínky čl. V splněny. Tento závěr je také obsažen v již výše uvedeném rozhodnutí *United States Court of Appeals ve věci Parsons and Whittemore v. RAKTA*, ve kterém se hovoří o pro-uznávací tendenci čl. V.

2.5.2.1 Odepření uznání a výkonu z důvodu dle čl. V odst. 1 Newyorské úmluvy

Důležitým znakem důvodů pro odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu uvedených v čl. V odst. 1 je možnost odepření pouze na žádost strany a pouze v případě, že tato skutečnost „**strana prokáže příslušnému orgánu země**“. Toto ustanovení znamená, že důkazní břemeno musí vždy unést strana povinná.

Podstatným rozdílem oproti čl. V odst. 2 je také „**rozdílný původ důvodů pro odepření**“²¹⁸. Zatímco mezi důvody, které může namítat strana sporu, mají původ v právním řádu státu sudiště, důvody v čl. V odst. 2 zkoumané soudem ex officio se opírají o právní řád místa uznání a výkonu.

²¹⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 328.

Vzhledem k tomu, že v případech uvedených v čl. V odst. 1 je většinou možné domáhat se zrušení rozhodčího nálezu již v místě sudiště prostřednictvím návrhu na zrušení rozhodčího nálezu, vzniká tímto povinné straně již druhá možnost, jak zabránit výkonu daného rozhodčího nálezu.²¹⁹ Platí přitom, že strana má právo podat žádost na odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu i v případě, že nevyužila svého práva domáhat se jeho zrušení.

Pochopitelnou výjimkou z této zásady je čl. V odst. 1 písm. e), podle kterého může podat povinná strana žádost o odepření výkonu tehdy, když se „*nález dosud nestal pro strany závazným nebo byl zrušen nebo že jeho výkon byl odložen příslušným orgánem země, v níž nebo podle jejíhož právního řádu byl vydán.*“ V tomto případě není povinnému dána „druhá šance“, ale toto ustanovení již počítá s rozhodnutím orgánu v místě sudiště, kterým byl rozhodčí nález zrušen nebo odložen jeho výkon.

2.5.2.2. Uznání a výkon nálezu, který byl v místě původu zrušen

Tato dvojí kontrola národních soudů v místě sudiště a v místě výkonu rozhodčího nálezu může někdy vést k podivným situacím. Existuje již totiž několik případů, kdy byl rozhodčí nález zrušen soudem ve státě sudiště a následně uznán a vykonán v zahraničí.

V případě *Hilmarton I* byl rozhodčí nález zrušen švýcarským soudem a přesto následně vykonán ve Francii. Francouzský kasační soud zde argumentuje, že „*rozhodnutí švýcarského arbitra bylo mezinárodním nálezem, který nelze zařadit do působnosti švýcarského právního řádu, takže tento nález existuje i poté, co došlo k jeho zrušení.*“²²⁰

Druhým známým příkladem je případ *Chromalloy*²²¹, kdy byl rozhodčí nález zrušen egyptským soudem a následně vykonán ve Francii a Spojených státech. Z novějších případů je možné zmínit též případ *Sté PT Putrabali Adyamulia*, ve kterém byl rozhodčí nález zrušen v Anglii a vykonán opět ve Francii. Již z těchto příkladů je patrné, že francouzská právní úprava považuje rozhodčí nález za zcela „odpoutaný“ od místa sudiště, takže jeho zrušení nemá na uznání a výkon žádný vliv.

²¹⁹ Těmito důvody se blíže zabývá kapitola 2.4.2.

²²⁰ STŘELEČ, Karel. *K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu*. Bulletin advokacie. 3200434-44, s. 37.

²²¹ Blíže WAHL, Phillip: *Enforcement of Foreign Arbitral Awards Set Aside in their Country of Origin – The Chromalloy Case Revisited*. Journal of International Arbitration 16, No. 4, 1999. 131 – 140 s.

Za připomenutí také stojí rozhodnutí ve věci *Kajo-Erzeugnisse Essenzen GmbH v DO Zdravilisce Radenska*, ve kterém Rakouský Nejvyšší soud vyslovil názor, že podle čl. IX Evropské úmluvy o obchodní arbitráži „*zrušení rozhodčího nálezu v zemi původu pro porušení domácího veřejného pořádku není důvodem pro odmítnutí výkonu rozhodčího nálezu v jiných smluvních státech, jejichž veřejný pořádek tento rozhodčí nález neporušuje.*“²²²

Opačný postoj je uplatňován v Model Law a zejména v Německu, kde musí po zrušení rozhodčího nálezu v místě sudiště soud zastavit výkon i v případě, že rozhodčí nález již dříve uznal.²²³

2.5.2.3 Odepření uznání a výkonu z důvodu dle čl. V odst. 2 Newyorské úmluvy

Další dva důvody pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodčího nálezu podle čl. V odst. 2 Newyorské úmluvy, tedy objektivní nearbitrabilitu sporu a rozpor s veřejným pořádkem ve státě výkonu nálezu, je soud povinen zkoumat i bez návrhu stran. Neurčitost pojmu veřejný pořádek může dát soudu poměrně širokou pravomoc k přezkoumání rozhodčího nálezu (a to včetně důvodů uvedených v čl. V odst. 1 Newyorské úmluvy), přičemž míra porušení právního řádu však musí být v tomto případě zcela zásadní.²²⁴ Obecně se tak jedná pouze o porušení základních hmotněprávních nebo procesních zásad, na kterých stojí právní systém státu, ve kterém by měl být rozhodčí nález vykonán.

Jako příklad je možné uvést případ *Soleimany v Soleimany*, ve kterém se spor týkal protiprávního pašování iránských koberců v rozporu s rozporu s místním daňovým právem a za obcházení celních kontrol. Anglický národní soud odmítl vykonat rozhodčí nález z důvodu, že výkon pohledávky z protiprávní smlouvy považoval za rozpor s veřejným pořádkem země.

Druhým příkladem je rozhodnutí ve věci *Westacre Investments Inc v Jugoimport – SPDR Holding Co Ltd.*, kdy se povinnému podařilo prokázat, že vznik nároku oprávněného má přímou souvislost s jeho korupčním jednáním. Vzhledem k tomu, že se toto korupční jednání podařilo prokázat díky novým důkazům až před

²²² DOBIÁŠ, Petr. *Uznání a výkon rozhodčích nálezů zrušených ve státě původu podle relevantní judikatury zahraničních obecných soudů*. Právník, 2007, č. 3, s. 330.

²²³ DOBIÁŠ, Petr. *Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů ve Spolkové republice Německo podle judikatury německých obecných soudů*. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica I, s. 42.

²²⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 334.

soudem v místě výkonu rozhodnutí, byly uznání a výkon odepřeny z důvodu rozporu s veřejným pořádkem.

2.5.3 Uznání a výkon rozhodčích nálezů v České republice

Uznání a výkon rozhodčích nálezů vydaných v cizím státě je upraveno v § 38 a násl. ZoRŘ. Základní principy uznání jsou přitom upraveny právě v § 38 ZoRŘ, který staví zahraniční rozhodčí nálezy na stejnou úroveň jako nálezy tuzemské, je-li zaručena vzájemnost. Právě v tomto ustanovení se promítá podmínka recipacity, kterou podle čl. I odst. 3 Newyorské úmluvy přijalo kromě České republiky také například Německo, Velká Británie nebo Čína.²²⁵ Jediným rozdílem mezi tuzemským a zahraničním rozhodčím nálezem je skutečnost, že v případě zahraničního je povinen soud, který výkon rozhodčího nálezu nařizuje, své rozhodnutí odůvodnit.²²⁶

Na rozdíl od některých jiných států se uznání rozhodčího nálezu nevyslovuje samostatným rozhodnutím, ale soud k němu při zachování podmínek v § 39 ZoRŘ (podmínky pro odepření uznání a výkonu) pouze přihlédne.²²⁷ Vydáním usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce je tedy rozhodčí nálezn uznán jako způsobilý exekuční titul.²²⁸

Důvody pro odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu jsou v § 39 ZoRŘ upraveny takto:

- „Uznání nebo výkon cizího rozhodčího nálezu však bude odepřen, jestliže*
- a) rozhodčí nálezn není podle práva státu, v němž byl vydán, pravomocný nebo vykonatelný,*
 - b) rozhodčí nálezn je stížen vadou uvedenou v § 31 (výčet viz kapitola 2.4.3),*
 - c) rozhodčí nálezn odporuje veřejnému pořádku.“*

Zásadním rozdíln oproti úpravě obsažené v Newyorské úmluvě je to, že podle výše uvedeného ustanovení je soud povinen uznání a výkon rozhodčího nálezu odepřít, a to i *ex officio*, zatímco v podle Newyorské úmluvy má soud pouze možnost uznání a výkon rozhodčího odepřít a činí tak ve většině případů pouze na návrh

²²⁵ Blíže viz kapitola 2.5.1.

²²⁶ LISSE, Luděk. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, 2012, s. 681.

²²⁷ Obecně o způsobech uznání a výkonu blíže viz kapitola 2.5.

²²⁸ LISSE, Luděk. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, 2012, s. 699 – 700.

strany. V režimu Newyorské úmluvy je tak kladen o poznání větší důraz na pro-uznávací tendenci v uznání a výkonu rozhodčích nálezů.²²⁹

Přestože jsou uznání a výkon rozhodčího nálezu v ZoRŘ komplexně upraveny, zejména ustanovení o odepření uznání a výkonu se použijí jen výjimečně. Důvodem je § 47 ZoRŘ, podle kterého se úprava tohoto zákona použije pouze v případě, že mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví něco jiného. Díky počtu signatářů Newyorské úmluvy a dalším bilaterálním smlouvám se tak v praxi podle ustanovení zákona postupuje jen velice zřídka.²³⁰

²²⁹ ELAW.CZ. *Několik otázek (a odpovědí) ohledně uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.* Dostupné na: <http://www.elaw.cz/cs/mezinarodni-pravo-a-pravo-eu/161-uznani-a-vykon-ciziho-rozhodciho-nalezu.html>

²³⁰ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka a Vilém STEINER. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami: komentář.* 1. vyd. Praha: Beck, 1996, XV, s. 125.

Závěr:

Primárním cílem této práce bylo objasnit způsoby, funkci a důležitost účasti národních soudů v mezinárodní obchodní arbitráži a upozornit na možná rizika, která jsou s těmito zásahy spojená. Na základě zkoumání jednotlivých právních institutů a procesů spojených s účastí obecného soudu je možné dojít k závěru, že tato problematika je v mnohých státech upravena velmi komplexně a že počet případů, ve kterých může k zásahu soudu dojít, není zanedbatelný.

Tuto skutečnost však právě s ohledem na podstatu zásahů soudů nelze ve většině případů hodnotit jako nežádoucí. Naopak tyto zásahy často zajišťují úspěšné pokračování rozhodčího řízení v případě, že uvízne „na mrtvém bodě“ a kdy nelze řešení problému bez zásahu třetí strany očekávat. V takovém případě je logické, že funkci této třetí strany zastává soud, v tomto případě příslušný soud v místě sudiště. Jsou to tedy soudy, které mohou umožnit vyřešení sporu v rozhodčím řízení tehdy, kdy ostatní možnosti selhaly.

Jako velmi pozitivní lze hodnotit také pomocné funkce soudu v samotném průběhu rozhodčího řízení, které se uplatňují zejména prostřednictvím nápomoci při dokazování a při vydávání předběžných opatření. Na tyto pomocné činnosti se však možno pohlížet také z druhé strany, neboť každá takováto podpora soudu je přímo odvozena od toho, že rozhodčím soudům není dána pravomoc tyto úkony provádět samostatně. Souhlasit se dá s omezeními u některých kontroverzních opatření (např. jestliže se opatření dotýká třetí strany), avšak obecnou nemožnost jejich provádění je možné považovat za jednoznačný deficit některých právních úprav, včetně první úpravy české.

Další formou účasti národních soudů je následná kontrola po vydání rozhodčího nálezu v podobě jeho zrušení a uznání a výkon rozhodčího nálezu (respektive jeho odmítnutí). S ohledem na unifikaci uznání a výkonu rozhodčích nálezů prostřednictvím Newyorské úmluvy, postupném sblížení důvodů pro zrušení rozhodčích nálezů i vzhledem k povaze těchto jednotlivých důvodů považuji i tuto oblast úpravy účasti národních soudů za přiměřenou a žádoucí. Naopak rizikem i nadále zůstává výklad pojmu „veřejný pořádek“, a to například při výkonu rozhodčího nálezu v méně vyspělých státech nebo státech, jejichž hodnotový systém je výrazně odlišný od hodnot a definice veřejného pořádku v zemích západního světa (například muslimské státy). Klíčem k odstranění tohoto problému může být následování

francouzského přístupu ohledně mezinárodního veřejného pořádku ve všech státech. Ideální by bylo zakomponování tohoto ustanovení do Newyorské úmluvy nebo jiného všeobecně závazného dokumentu, nicméně tuto možnost nelze v nejbližší době považovat za pravděpodobnou.

Sekundárním cílem této práce bylo porovnat úpravu zásadních právních institutů v jednotlivých významných právních řádech. Výsledkem této komparace je závěr, že i vyspělé právní řády se mohou, i přes sílící snahy o co nejjednodušší úpravu mezinárodní obchodní arbitráže, výrazně lišit. Tento rozdíl je zejména patrný při srovnání úprav států, kde se uplatňuje kontinentální právní systém, se státy common law. Rozdíly se přitom netýkají pouze účasti soudů, ale i v dokazování a jiných částech rozhodčího řízení.

Výrazné rozdíly je též možné pozorovat mezi úpravou vyspělých států západního světa s vyspělou demokracií a tržní ekonomikou s méně vyspělými zeměmi. Méně pro-rozhodčí úprava v těchto ostatních státech přitom může být důsledkem požadavku maximální kontroly státu nad ekonomikou (Čína), všeobecně zdrženlivého postoje země vůči rozhodčímu řízení (Brazílie) nebo zkrátka zaostalostí právního systému země jako celku.

Když se k těmto skutečnostem přidají ještě ohledy, které se netýkají samotného práva, ale například rychlosti fungování soudního systému (Itálie), je zřejmé, že volba sudiště hraje v mezinárodní arbitráži velice podstatou roli a že může průběh arbitráže i samotný výsledek významně ovlivnit.

Seznam použitých zdrojů:

Literatura:

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním prvkem*. Právník, 2006, č. 11, s. 1267 – 1301.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2004, XXII, 679 s. ISBN 80-7179-629-8.

BLACKABY, Nigel a Constantine PARTASIDES. *Redfern and Hunter on international arbitration: [student version]*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, xlvii, 727 s. ISBN 978-0-19-955719-6.

BORN, Gary. *International arbitration: law and practice*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International, c2012, xxviii, 480 s. ISBN 978-90-411-4562-8.

BORN, Gary B. *International commercial arbitration: [commentary and materials]*. [3rd ed.]. The Hague: Kluwer Law International, 2009, 2 vols. ISBN 978-90-411-2759-4.

DOBIÁŠ, Petr. *Uznání a výkon rozhodčích nálezů zrušených ve státě původu podle relevantní judikatury zahraničních obecných soudů*. Právník, 2007, č. 3, s. 325 - 335.

DOBIÁŠ, Petr. *Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů ve Spolkové republice Německo podle judikatury německých obecných soudů*. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica I, s. 37 - 47.

DRÁPAL, Ljubomír., BUREŠ, Jaroslav. a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9

GAILLARD, Emmanuel; Savage, John (ed.) : *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*, The Hague: Kluwer Law International, 1999, 1244 s. ISBN 978-90-411-1025-1

HERBOCZKOVÁ, Jana. *Autonomie vůle rozhodců při určení rozhodného práva pro meritum sporu při absenci volby práva stranami v mezinárodních rozhodčím řízení*. Obchodněprávní revue 7/2010, s. 202 a násl.

KLEIN, Bohuslav a Martin DOLEČEK. *Rozhodčí řízení*. Vyd. 1. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2007, 254 s. ISBN 978-80-7357-264-8.

LISSE, Luděk. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, 2012, 919 s. ISBN 978-80-7201-874-1.

MOSES, Margaret L. *The principles and practice of international commercial arbitration*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, xx, 372 s. ISBN 978-1-107-40133-4.

MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka a Vilém STEINER. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 1996, XV, 214 s. ISBN 80-7179-034-6.

MYŠÁKOVÁ, Petra. *Vymezení mezinárodní obchodní arbitráže – problematika mezinárodního prvku*. Právník, 2009, č. 4, s. 377 a násl.

OBERHAMMER, Paul. *Schiedsgerichtsbarkeit in Zentraleuropa: Arbitration in Central Europe*. 1. Aufl. Wien: NWV, Neuer Wiss. Verl., 2005, 857 s. ISBN 978-3-7083-0314-7.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázka rozhodného práva*, Právní rozhledy, 2003, č. 12, s. 587 a násl.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním i vnitrostátním obchodním styku*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, 386 s. ISBN 978-80-7357-324-9.

RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1997, 163 s. ISBN 80-7175-051-4.

SCHWEBEL, Stephen M. *AntiSuit Injunctions in International Arbitration - An Overview*, in IAISeries on international arbitration No. 2, Antisuit injunctions in international arbitration No. 5. (E.Gaillard ed., 2005), s. 10-11.

STŘELEČEK, Karel. *K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu*. Bulletin advokacie. 3200434-44, s. 34-44.

SVERNLÖV, Carl. *What Isn't, Ain't, The Current Status of the Doctrine of Separability*. Journal of International Arbitration, Vol. 8 No. 4, s. 37-50

WAHL, Phillip: *Enforcement of Foreign Arbitral Awards Set Aside in their Country of Origin – The Chromalloy Case Revisited*. Journal of International Arbitration, 1999, č. 16(4), s. 131 – 140.

ZWETTLEROVÁ, Ingrid a BERDYCH, Martin. *Náležitosti a forma rozhodčí doložky*, Právní rozhledy, 2008, č. 24, s. 891 a násl.

Internetové zdroje:

ADR.ORG. Oficiální stránky Mezinárodního centra pro řešení sporů (ICDR).

Dostupné

na:

<http://www.adr.org/aaa/faces/aoe/icdr.jsessionid=x0D5R5gHPv3dHyvB31zCvSSVQ8Hb19XgpCwyTkX7wQqr2J2x2wQh!->

[139241198?_afLoop=3595244620192591&_afWindowMode=0&_afWindowId=null](http://www.adr.org/aaa/faces/aoe/icdr.jsessionid=x0D5R5gHPv3dHyvB31zCvSSVQ8Hb19XgpCwyTkX7wQqr2J2x2wQh!-139241198?_afLoop=3595244620192591&_afWindowMode=0&_afWindowId=null)

[#%40%3F_afrWindowId%3Dnull%26_afrLoop%3D3595244620192591%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D16yvpwn01f_4](#), citováno 15. 4. 2013.

DUARTE, Ricardo Q. *Anti-suit injunctions in the context of international commercial arbitration*. Dostupné na: http://www.trenchcrossiewatanabe.com.br/noticias/Antitruste%20texto_integral.pdf, citováno 25. 4. 2013.

ELAW.CZ. *Několik otázek (a odpovědí) ohledně uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů*. Dostupné na: <http://www.elaw.cz/cs/mezinarodni-pravo-a-pravo-eu/161-uznani-a-vykon-ciziho-rozhodciho-nalezu.html>, citováno 12. 6. 2013.

EPRAVO.CZ. *Rozhodčí pravidla UNCITRAL*. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodci-pravidla-uncitral-4032.html?mail>, citováno dne 10. 4. 2013.

ICCWBO.ORG. Oficiální stránky Mezinárodního rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře. Dostupné na: <http://www.iccwbo.org/about-icc/organization/dispute-resolution-services/icc-international-court-of-arbitration/>, citováno 15. 4. 2013.

LCIA.ORG. Oficiální stránky Londýnského arbitrážního soudu. Dostupné na: <http://www.lcia.org/>, citováno 15. 4. 2013.

Soud.CZ. Oficiální stránky Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Dostupné na: www.soud.cz, citováno 15. 4. 2013

UNCITRAL.ORG. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, with amendments as adopted in 2006 – STATUS*. Dostupné na: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration_status.html, citováno dne 12. 4. 2013.

UNCITRAL.ORG. *2006 - Recommendation regarding the interpretation of article II (2) and article VII (1) of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958)*. Dostupné na: http://www.uncitral.org/uncitral/uncitral_texts/arbitration/2006recommendation.html, citováno 8. 5. 2013.

Abstrakt:

Název práce: Postavení národních soudů v mezinárodní obchodní arbitráži

Abstrakt:

Předmětem této práce je objasnění podstaty a funkce zásahů národních soudů do mezinárodní obchodní arbitráže, vysvětlení jejich nezbytnosti a upozornění na možná rizika s nimi spojená. V rámci popisování všech zásadních situací, ve kterých obecné soudy do rozhodčího řízení obvykle zasahují, je věnována pozornost též konkrétním právním úpravám a případným zásadním rozdílům mezi nimi. Důraz je kladen především na Vzorový zákon UNCITRAL v revidované podobě z prosince 2006, který ovlivnil podstatnou část národních úprav mezinárodního rozhodčího řízení. V menší míře se práce zabývá též právní úpravou a judikaturou Spojených států amerických, Velké Británie, Francie a Německa. V závěru každé kapitoly jsou objasněna specifika české právní úpravy.

Práce je rozdělena do dvou logických celků. V počátku první části je možné nalézt stručný úvod do mezinárodní arbitráže v podobě krátkého historického exkursu, vysvětlení základních rozdílů mezi soudním a rozhodčím řízením, popsání jednotlivých druhů arbitráže a vyjmenování zásadních mezinárodních i českých pramenů práva. Převážnou část první kapitoly potom tvoří obecné vymezení základních principů a pojmů spojená s mezinárodní arbitráží.

Ve druhé části se věnuji konkrétním formám zásahů obecných soudů do rozhodčího řízení. Tato část je strukturována do tří podkapitol podle stádií rozhodčího řízení, ve kterých k zásahům soudu obvykle dochází – účast soudu v počátku řízení, v průběhu řízení a kontrolní funkce soudu po vydání rozhodčího nálezu.

Klíčová slova: mezinárodní obchodní arbitráž, národní soudy, Vzorový zákon UNCITRAL

Summary:

Title of the thesis: Position of national courts in international commercial arbitration

Summary:

The main aim of this thesis is to explain the substance and function of intervention of the national courts in international commercial arbitration, explanation of its necessity and notice of possible danger connected to it. Besides describing all the principal situations when national courts usually participate in the proceedings, the attention is also given to concrete legislations and fundamental differences between them. The main focus is on Revised UNCITRAL Model Law of December 2006, which influenced the significant part of national legislations. Limitedly the thesis also deals with legislations and case-law of the United States of America, Great Britain, France and Germany. There is also clarified the specifics of the Czech national legislation at the end of the chapters.

The thesis is divided into two logical units. At the beginning of the first part you can find an introduction to international commercial arbitration in the form of a brief historical excursus, an explanation of differences between the court proceedings and arbitration, a description of particular kinds of arbitration and an enumeration of both Czech and international sources of law. The main part of this chapter is formed by a general specification of fundamental principles and terms related to international arbitration.

The second part is focused on concrete forms of participation of the national courts in arbitration. This part is divided in three subchapters according to stages of the arbitration proceedings, in which the court usually intervenes - court participation at the beginning of the proceedings, during the proceedings and the inspecting function of the courts after making the award.

Key words: international commercial arbitration, national courts, UNCITRAL Model Law